

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálně pedagogických studií

Diplomová práce

Eliška Uvírová

**Možnosti pracovního uplatnění osob se sluchovým
postižením**

Olomouc 2019

Vedoucí práce: doc. Mgr. Jiří Langer, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 23. 4. 2019

.....

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji především panu doc. Mgr. Jiří Langerovi, Ph.D. za přínosné a cenné rady i podporu při vedení této práce. Ráda bych poděkovala respondentům za ochotu a účast na výzkumném dotazníkovém šetření.

Obsah

ÚVOD	6
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Uvedení do problematiky sluchového postižení.....	8
1.1 Osoby se sluchovým postižením	9
1.2 Klasifikace sluchových vad.....	10
1.2.1 Vady sluchu z hlediska stupně vady	10
1.2.2 Vady sluchu z hlediska místa poškození.....	11
1.2.3 Vady sluchu z hlediska doby vzniku	12
2 Komunikace a komunikační systémy osob se sluchovým postižením.....	16
2.1 Vymezení pojmu komunikace.....	16
2.2 Komunikační systémy.....	17
2.2.1 Auditivně - orální komunikační systémy	18
2.2.2 Vizuálně - motorické komunikační systémy	20
3 Vzdělávání a profesní příprava osob se sluchovým postižením	24
3.1 Předškolní vzdělávání osob se sluchovým postižením	26
3.2 Základní vzdělávání osob se sluchovým postižením.....	29
3.3 Středoškolské vzdělávání osob se sluchovým postižením	31
3.4 Vysokoškolské vzdělávání osob se sluchovým postižením	35
3.5 Přístupy ke vzdělávání osob se sluchovým postižením	37
4 Pracovní uplatnění osob se sluchovým postižením.....	40
4.1 Význam pracovního procesu u osob se sluchovým postižením	40
4.2 Poradenství při volbě povolání osob se sluchovým postižením.....	42
4.2.1 Rezort školství	43
4.2.2 Rezort práce a sociálních věcí	45
4.3 Volba povolání osob se sluchovým postižením	46
4.4 Možnosti pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením	48
4.5 Příčiny problematického pracovního uplatňování osob se sluchovým postižením...	52
II PRAKTICKÁ ČÁST	54
5 Úvod do praktické části.....	54
5.1 Charakteristika výzkumné metody	54
5.2 Vymezení cíle výzkumu	55

5.3 Charakteristika výzkumného vzorku	56
5.5 Interpretace získaných dat.....	72
5.6 Diskuse.....	80
ZÁVĚR	82
SHRNUTÍ	84
SUMMARY	84
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	85
LEGISLATIVA.....	90
INTERNETOVÉ ZDROJE.....	91
SEZNAM PŘÍLOH	93

ÚVOD

Sluch je jedním z našich nejdůležitějších smyslů. Prostřednictvím sluchu vnímáme zvuky z nejbližšího okolí, které nás informují o tom, co se okolo nás děje nebo nás upozorňují na případné hrozící nebezpečí. Neméně důležitou roli má sluch také při získávání informací prostřednictvím mluvené řeči.

Osoba trpící sluchovým postižením je značně omezena v přijímání informací, nejen co se týče kvantity, ale i kvality. Celkově jí postižení způsobuje mnoho problémů v mezilidské komunikaci, což má za následek dopady v sociální oblasti. Osoba se sluchovým postižením je limitována v navazování a udržování sociálních vztahů, mnohdy je společensky izolována úplně. Narušena je rovněž prostorová orientace v důsledku ztráty sluchové kontroly a častý je také doprovázející snížený pocit sebejistoty.

Všechny tyto důsledky postižení souvisí s obtížností vzdělávání a následného pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením. V současnosti mají rodiče dětí se sluchovým postižením v podstatě dvě možnosti vzdělávání: vzdělávat své dítě v běžné základní škole formou integrace, anebo pro vzdělávání zvolit speciální školu určenou pro sluchově postižené. Obě varianty mají své výhody i nevýhody, ale vždy je nutno posuzovat zvlášť konkrétní případ a přistupovat individuálně ke každému dítěti. Rodiče by se vždy měli nejprve poradit s odborníky z poradenských zařízení, kteří objektivně posoudí stav jejich dítěte a poskytnou jim důležité informace. Po absolvování základní školy následuje výběr střední školy, který by měl odpovídat zájmu a možnostem dítěte. Možnosti středoškolského vzdělávání osob se sluchovým postižením jsou ale i v dnešní době dost limitované. Střední školy nabízejí obory vzdělávání, které v mnohých případech nejsou určeny osobám se sluchovým postižením. Proto je nutné volit z dostupných oborů. Po absolvování střední školy má osoba se sluchovým postižením možnost dalšího studia na vysoké škole nebo je nucena si hledat zaměstnání, což je častokrát velkým problémem.

Problematika pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením, dle mého názoru, souvisí zejména s neochotou a leností zaměstnavatelů zaučovat a zaměstnávat osobu s jakýmkoliv stupněm sluchového postižení jednoduše z důvodu, že neslyší. V mnohých případech těmto osobám zaměstnavatelé nedají ani šanci kvůli předsudkům a raději zaměstnají osoby bez postižení.

Touto problematikou se chci ve své diplomové práci podrobněji zabývat. Diplomová práce obsahuje celkem pět kapitol.

První kapitola nás uvádí do problematiky sluchového postižení, vysvětluje rozdíl mezi jednotlivými pojmy, terminologicky vymezuje termín osoba se sluchovým postižením, obor zabývající se osobami se sluchovým postižením a také klasifikaci jednotlivých sluchových vad z různých hledisek.

Druhá kapitola pojednává o komunikaci osob se sluchovým postižením, definuje pojem komunikace a zaměřuje se blíže na druhy komunikačních systémů.

Třetí kapitola je zaměřena na vzdělávání a profesní přípravu osob se sluchovým postižením, konkrétně možnosti jejich předškolního, základního, středoškolského a vysokoškolského vzdělávání v České republice.

Ve **čtvrté kapitole** je uvedeno vše podstatné týkající se pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením, význam jejich pracovního uplatnění, poradenství při volbě povolání, samotnou volbu povolání a následné možnosti pracovního uplatnění a i překážky, se kterými se běžně osoby se sluchovým postižením setkávají.

Pátá kapitola obsahuje výzkumnou část mé diplomové práce, která bude zjišťovat, jaké mají osoby se sluchovým postižením možnosti pracovního uplatnění a jaké jsou jejich zkušenosti při hledání zaměstnání. Informace budu zjišťovat formou dotazníkového šetření.

Hlavním cílem mé diplomové práce je zjistit, jaké mají osoby se sluchovým postižením možnosti pracovního uplatnění, i jaké jsou jejich zkušenosti v této oblasti. Ke konkrétním cílům patří zjistit, jaké mají osoby se sluchovým postižením dosažené vzdělání, jak toto dosažené vzdělání souvisí s jejich pracovním uplatněním, jakých možností využívají nejčastěji při hledání zaměstnání, zda se během svého života setkaly s problémy v práci kvůli svému sluchovému postižení, a také zda jsou momentálně spokojeny ve svém zaměstnání.

I TEORETICKÁ ČÁST

„Je velmi těžké neslyšet a přitom žít mezi lidmi, kteří se navzájem dorozumívají zvukovým jazykem. Člověk má pocit, jakoby žil za sklem: může sledovat, co ostatní dělají, ale neví, proč to dělají a o čem spolu mluví.“ (Strnadová, 1995, s. 22)

1 Uvedení do problematiky sluchového postižení

Nyní si vymezíme základní terminologické pojmy. Mnohdy slyšíme kromě pojmu sluchové postižení obdobné pojmy jako sluchová vada, či porucha.

Sluchová vada je *„poškození sluchového orgánu nebo jeho funkce tak, že je nějakým způsobem snížena kvalita či kvantita slyšení.“ (Potměšil, 2003, s. 25)*

Sluchovou poruchu charakterizujeme jako *„kvalitativní a kvantitativní odchylky sluchového vnímání od normy, mohou být důsledkem vývojových anomálií anebo chorobných změn jednotlivých částí sluchového analyzátoru anebo jiných funkčních okruhů, které jsou s ním spojené.“ (Vašek in Kroupová a kolektiv, 2016, s. 164)*

V případě sluchového postižení se nejedná o pouhé poškození sluchového orgánu či odchylku sluchového vnímání, jako je tomu u výše zmíněných pojmů. Pojem sluchové postižení je pojmem širším, zastřešujícím, který zahrnuje kromě objektivní sluchové nedostatečnosti také sociální důsledky, jako jsou defekty řeči, což činí podstatný rozdíl mezi jednotlivými pojmy. *„Za sluchové postižení považujeme sociální důsledek takové ztráty sluchu, kterou již není možné plně kompenzovat technickými pomůckami, a která již tedy negativně ovlivňuje kvalitu života člověka.“ (Langer, 2014, s. 65)*

Leonhardt (in Kroupová a kolektiv, 2016) řadí mezi základní faktory podílející se na vzniku sluchového postižení především typ a stupeň sluchového postižení, věk jedince, přidružené zdravotní vady jedince, ale také vliv okolního prostředí.

„Ztráta sluchu u dětí je tichá, vývojová, skrytá invalidita. Ztráta sluchu je skrytý problém, protože děti, zejména kojenci a batolata, nám nemohou říci, že normálně neslyší.“ (Jerry L. Northern, Marion P. Downs, 2014, s. 2) Pokud tato porucha není brzy odhalena a ošetřena, může způsobit opožděný vývoj řeči a jazyka, sociální a emocionální problémy a neúspěchy. (Jerry L. Northern, Marion P. Downs, 2014) Proto by identifikace

sluchové vady měla proběhnout co nejdříve, u vrozených vad do 6. měsíce věku, aby byla vada či porucha adekvátně řešena a nebyl narušen celkový vývoj dítěte. (Mukšnáblova, 2014)

1.1 Osoby se sluchovým postižením

Terminologické vymezení osob se sluchovým postižením stále není úplně jednotné, v jednotlivých publikacích se odlišuje zejména v klasifikaci sluchového postižení.

Ludíková a Suralová in Renotierová, Ludíková a kol. (2005, s. 175) ve své publikaci uvádějí, že *„jedinci se sluchovým postižením představují velmi nehomogenní skupinu, jejíž variabilita je dána především různou strukturou a hloubkou sluchové vady, dobou, kdy k postižení došlo, celkovou úrovní rozvoje osobnosti a sociokulturními podmínkami, v nichž probíhala časná i následná surdopedická intervence.“*

Hrubý (2010, s. 106) za osoby se sluchovým postižením považuje *„osoby nedoslýchavé, osoby s vadou sluchu získanou až po rozvoji mluvené řeči (ohluchlí), osoby s prelingvální úplnou hluchotou, neslyšící nebo správněji Neslyšící, osoby s kombinovanou sluchovou a zrakovou vadou (slepohluší), šelestáři a rodiče dětí se sluchovým postižením.“*

Dle Horákové (2012) se označení sluchové postižení týká velmi heterogenní skupiny osob, která je rozlišována dle stupně a typu sluchového postižení. Základní tři skupiny tvoří neslyšící, nedoslýchaví a ohluchlí.

Výchovou a vzděláváním, nadále edukací, osob se sluchovým postižením se zabývá speciálněpedagogická vědní disciplína, která se nazývá surdopedie (z latinského *surdus* = hluchý a řeckého *paidea* = výchova). (Langer, 2013)

V minulosti tomu bylo jinak. Dříve se edukací osob se sluchovým postižením zabývala speciálněpedagogická vědní disciplína logopedie, než roku 1983 došlo k vydělení samostatného oboru surdopedie, která od té doby mohla být v rámci studia speciální pedagogiky studována samostatně. Cílem surdopedie je maximální možný rozvoj a socializace osob se sluchovým postižením a především vytvoření důležitých komunikačních kompetencí. Surdopedie úzce spolupracuje s mnoha dalšími obory, nejen speciálněpedagogickými, jako jsou pediatrie, neurologie, foniatrie, otorhinolaryngologie a další. (Langer, 2013)

1.2 Klasifikace sluchových vad

Co se týká klasifikace osob se sluchovým postižením, stále převládá určitá nejednotnost. Klasifikace se liší v jednotlivých publikacích autorů dle jejich profesního zaměření, každý autor ji provádí dle jiných kritérií.

Nejčastěji uváděná klasifikace rozděluje sluchové poruchy dle:

- velikosti sluchové ztráty
- lokalizace sluchové poruchy
- doby vzniku sluchové poruchy

1.2.1 Vady sluchu z hlediska stupně vady

Světová zdravotnická organizace v roce 1980 vydala doporučenou klasifikaci stupňů sluchového postižení. (Krahulcová, 2014) Tuto mezinárodní klasifikaci ve svých publikacích uvádějí autoři Hrubý, 1998, Suralová a Langer, 2005 nebo Muknšnáblova, 2014 následujícím způsobem:

- normální sluch (0–25 dB)
- lehká ztráta sluchu, lehká nedoslýchavost (26–40 dB)
- střední ztráta sluchu, střední nedoslýchavost (41–55 dB)
- středně těžká ztráta sluchu (56–70 dB)
- těžká ztráta sluchu, těžké postižení sluchu (71–90 dB)
- velmi těžká ztráta sluchu (nad 90 dB)

„Roku 2001 přijala Světová zdravotnická organizace klasifikaci stupňů poruch sluchu zohledňující i funkční projevy jednotlivých poruch:

1. *lehká porucha (ztráta 26–40 dB)*
2. *střední porucha (ztráta 41–60 dB)*
3. *těžká porucha (ztráta 61–80 dB)*
4. *velmi těžká porucha včetně hluchoty (ztráta 81 dB a více)“* (Langer in Valenta a kol., 2014. s. 68)

Tuto novější klasifikaci uvádí ve své publikaci také Horáková, 2012 nebo Liu, Potměšil, 2015.

1.2.2 Vady sluchu z hlediska místa poškození

Dalším způsobem, jak členit sluchové poruchy, je členění sluchových poruch dle místa poškození. Šlapák, Floriánová (1999) rozlišují dvě základní skupiny sluchových poruch z hlediska lokalizace vzniku postižení. Jedná se o:

- periferní nedoslýchavost či hluchotu
- centrální nedoslýchavost či hluchotu

Obě dvě výše uvedené skupiny se dělí na několik podkategorií. Periferní nedoslýchavost či hluchotu můžeme rozdělit na:

- převodní (konduktivní) poruchy – vznikají poruchou převodu mechanické energie ve vnějším nebo středním uchu. Sluchové buňky jsou v případě této poruchy zachovány, nejsou však stimulovány zvukem z důvodu nacházející se překážky ve středouší. Překážkou může být nahromaděný ušní maz, který způsobí ucpání zvukovodu nebo třeba zvětšená nosní mandle. Mezi příčiny vzniku této poruchy se řadí záněty středního ucha, otoskleróza nebo např. perforace bubínku. (Horáková, 2012)
- percepční (perceptivní) vady – vznikají následkem poškození vnitřního ucha, sluchových buněk nebo sluchového nervu. Percepční vady jsou dvojího typu, kochleární a suprakochleární. V případě kochleární vady sluchu je narušena funkce Cortiho orgánu v hlemýždi, zatímco v případě suprakochleární vady sluchu se jedná o narušení sluchové dráhy ve sluchovém nervu.

Je důležité zmínit, že ve srovnání s převodními poruchami je „*percepčních poruch mnohem více než převodních a představují závažnější problém diagnostický i léčebný.*“ (Horáková, 2012, s. 14)

Percepční vady obojího typu mohou způsobit úplnou ztrátu sluchu a jsou obvykle nevratné.

- smíšené poruchy a vady – „*jsou kombinací obou předchozích typů. Celková sluchová ztráta je součtem ztráty způsobené patologií převodního a percepčního ústrojí.*“ (Langer, 2013, s. 51)

Centrální vady (centrální nedoslýchavost či hluchota) jsou „*komplikované defekty způsobené různými procesy, které postihují podkorový a korový systém sluchových drah. Mohou být způsobeny organickou nebo funkční změnou.*“ (Šlapák, 1995 in Kroupová a kolektiv, 2016, s. 129)

Dle Langer (2013) se projevují rozmanitými příznaky, např. tak, že daná osoba je schopna zaznamenávat některé zvuky, avšak nemusí rozumět mluvené řeči o stejné intenzitě.

1.2.3 Vady sluchu z hlediska doby vzniku

Z hlediska doby vzniku rozlišujeme sluchové poruchy obecně na:

- vrozené – vznikají na základě dědičnosti, dítě se s nimi rodí
- získané – nejsou dědičné, vznikají v průběhu života

Langer (2013) z hlediska doby vzniku rozlišuje sluchové vady následovně:

- prelingvální sluchové poruchy (vady) – jsou vady vzniklé před ukončením vývoje jazyka a řeči (základní vývoj řeči obvykle bývá ukončen mezi 4. - 7. rokem věku dítěte). Tyto vady brání v úplném osvojení mluveného jazyka a lidské řeči. V důsledku náhlé ztráty řeči dochází k postupnému vytrácení doposud nabytých jazykových a řečových dovedností. Ovšem v případě, že dítě žije ve znakové rodině, nezaostává v jazykovém vývoji a komunikaci, neboť „*přirozeným komunikačním prostředkem osob s prelingvální poruchou nebo vadou sluchu těžšího stupně je příslušný národní znakový jazyk, protože jeho spontánní osvojení není vázáno na sluchové funkce.*“ (Langer, 2013, s. 23)
- postlingvální sluchové poruchy (vady) – jsou vady vzniklé po ukončení vývoje jazyka a řeči, zhruba po 7. roce věku. Jazykové a řečové dovednosti jsou již zafixovány a není možno, aby došlo k jejich úplné ztrátě, což činí zásadní rozdíl mezi prelingvální a postlingvální sluchovou poruchou. Osobě s postlingvální sluchovou poruchou však chybí důležitá sluchová kontrola, jejíž absencí dochází k jazykovým a řečovým zvláštnostem v mluvním projevu. Tyto zvláštnosti je ale možno prostřednictvím surdopedické a logopedické péče zmírňovat.

Zcela jinou klasifikaci osob se sluchovým postižením, z hlediska speciálněpedagogického, uvádí Hrubý (2010):

- nedoslýchaví
- osoby s vadou sluchu získanou až po rozvoji mluvené řeči (ohluchlí)
- osoby s prelingvální úplnou hluchotou (prelingválně neslyšící)
- osoby s kombinovanou sluchovou a zrakovou vadou (hluchoslepí)
- šelestáři
- rodiče sluchově postižených osob
- slyšící děti neslyšících rodičů

Jednodušší klasifikaci, rovněž z hlediska speciálněpedagogického, vycházející zejména ze specifických komunikačních, rehabilitačních a vzdělávacích potřeb uvádí Tarcsiová (2008):

- osoby nedoslýchavé
- osoby neslyšící
- osoby ohluchlé
- osoby s kochleárním implantátem

Osoby nedoslýchavé

Osobou nedoslýchavou je „osoba s vrozenou či získanou částečnou sluchovou ztrátou, která se může pohybovat od minimálních ztrát sluch, jichž si okolí nemusí ani povšimnout, přes střední nedoslýchavost způsobující určité omezení sluchových vjemů, zejména v nevyhovujících akustických podmínkách, až po těžkou nedoslýchavost, která má podstatný vliv na kvalitu komunikace a vývoj mluvené řeči jedince.“ (Souralová in Renotiérová, Ludíková a kol., 2003, s. 177)

Dle Langer (2013, s. 21) je nedoslýchavý „z pohledu medicíny člověk, který má určitý stupeň sluchové ztráty, nikoli však její nejzávažnější stupeň – hluchotu. Z pohledu speciální pedagogiky se jedná spíše o označení jedince, který má lehčí stupeň sluchového postižení a s využitím vhodných technických kompenzačních pomůcek je schopen rozumět mluvené řeči a sám tímto způsobem komunikuje.“

Osoby neslyšící

Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 384/2008 charakterizuje osoby neslyšící jako osoby, „které neslyší od narození, nebo ztratily sluch

před rozvinutím mluvené řeči, nebo osoby s úplnou či praktickou hluchotou, které ztratily sluch po rozvinutí mluvené řeči, a osoby těžce nedoslýchavé, u nichž rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči sluchem.“

Dle Hrubého (1999) Světová zdravotnická organizace definuje neslyšícího člověka jako takového, který ani s největším zesílením neslyší zvuk.

Často ve společnosti dochází k zaměňování pojmů neslyšící x Neslyšící. V případě, že označíme osobu neslyšící velkým N, znamená to, že je tato osoba součástí komunity Neslyšících. Jedná se o plnoprávnou jazykovou a kulturní menšinu, kterou spojuje společný komunikační systém – znakový jazyk.

„V naší společnosti je užívání Neslyšící s velkým „N“ novějším jevem a není nijak ustálené.“ (Kuchařová, 2005, s. 90)

Hrubý, 1999 (in Kroupová a kolektiv, 2016, s. 136) uvádí: *„Jedná se o osoby, které se považují za kulturní a jazykovou menšinu, kterou z nich dělá existence znakového jazyka, podobné osudy a problémy, historie a často i společní vnější nepřátelé.“*

Osoby ohluchlé

„Do této kategorie patří děti, mladiství a dospělí lidé, u kterých totální nebo praktická hluchota nastala po ukončení spontánního vývoje slovní zásoby (tedy postlingválně). Hluchota u nich neumožňuje sluchem vnímat řeč a ostatní okolní zvuky, ohluchlí lidé mají zachovány akustické představy, které umí aktualizovat. Mohou mít závažné psychické problémy, protože si uvědomují hodnotu zvuku a komunikace s prostředím.“ (Tarcsiová, 2008, s. 33)

Osoby s kochleárním implantátem

Osobou s kochleárním implantátem je *„člověk, který po voperování speciální technické pomůcky (kochleárního implantátu) může opět (v případě osob ohluchlých) nebo zcela nově (v případě osob prelingválně sluchově postižených) využívat sluch ke komunikaci. Jedná se o specifickou kategorii osob se sluchovým postižením, které je věnována speciální logopedická péče s cílem využít nabyté schopnosti a používat sluchové funkce k orální komunikaci.“* (Langer, 2013, s. 21)

„V dnešní době mohou sluchadla anebo kochleární implantáty a bezdrátové mikrofonní technologie umožnit mozku, pokud kojenci a děti mají i nejhlubší ztrátu sluchu /hluchotu, přístup k celému spektru řeči. Neexistuje žádný stupeň ztráty sluchu,

který zakazuje přístup mozku k sluchovým informacím, pokud jsou kochleární implantáty k dispozici.“ (Elizabeth B. Cole, Carol Flexer, 2016, s. 12)

2 Komunikace a komunikační systémy osob se sluchovým postižením

Komunikace neboli dorozumívání je jedním z pilířů důležitých pro navazování a udržování mezilidských vztahů. Její hlavní funkcí je sdělování myšlenek, pocitů, potřeb nebo zájmů jedince. (Mukšnáblová, 2014)

Nejdůležitějšími prostředky komunikace jsou řeč a písmo. V případě majoritní slyšící společnosti je nejčastěji užívaným komunikačním prostředkem národní jazyk přenášený formou mluvené řeči (na našem území český jazyk), v případě osob se sluchovým postižením se jedná o národní znakový jazyk (na našem území český znakový jazyk). (Langer, 2013)

2.1 Vymezení pojmu komunikace

„Komunikaci můžeme z pohledu teorie komunikace chápat jako sociální interakci, v užším smyslu jako jazykové jednání. Společným jmenovatelem je zájem o zdroj informací, jejich mluvčího, způsob přenosu informace i její přijetí adresátem. Předpokladem úspěšné komunikace je existence komunikační kompetence.“ (Langer, 2013, s. 43)

Komunikační kompetenci Langer (2013) dále vysvětluje jako soubor znalostí jedince umožňujících mu komunikaci v určitém společenství.

Kelnarová, Matějková (2014) uvádějí, že komunikace jako prostředek dorozumívání je podmínkou existence sociálního systému a že napomáhá jedinci začlenit se do společnosti.

Machová (2015) spatřuje význam komunikace v tom, že úspěšná komunikace je pro jedince se sluchovým postižením důležitým faktorem jejich života, vzdělávání, motivace a postojů.

Doporučení pro komunikaci s osobami se sluchovým postižením:

- ✓ Vybrat klidné a dobře osvětlené místo, výběr místa k sezení nechat na sluchově postiženém.

- ✓ Tvář mluvícího by měla být řádně osvětlená, světlo by nemělo oslňovat odezírajícího, v místnosti by neměl být hluk.
- ✓ Tvář mluvícího by měla být neustále otočena směrem k osobě se sluchovým postižením, obličej zhruba ve stejné výšce.
- ✓ Dodržovat vhodnou vzdálenost při hovoru (cca 0,5 až 4 m), výzvou (dotykem paže či ramena) upozornit osobu se sluchovým postižením na začátek hovoru.
- ✓ Seznámit osobu se sluchovým postižením s tématem hovoru. Nemluvit příliš dlouho ani nezapomínat na přestávky během hovoru.
- ✓ Mluvit výrazně, ale ne příliš hlasitě, neslabikovat, naopak se snažit mluvit přirozeně, ale o trochu pomaleji, dělat krátké pauzy mezi mluvními celky.
- ✓ Při hovoru nežvýkat ani si nedávat ruce před ústa.
- ✓ Ověřovat si v průběhu hovoru porozumění kontrolními otázkami.
- ✓ Pokud nebylo rozuměno, snažit se sdělení předat jiným způsobem (neopakovat stejnou větu, ale nahradit ji synonymy).
- ✓ Při rozhovoru ve skupině dbát na to, aby osoba se sluchovým postižením viděla na tváře všech komunikujících.
- ✓ Být při hovoru trpěliví, pozorní, neodkazovat jej na pozdější dobu. (Tarciová in Růžicková, Vítová, 2014)

2.2 Komunikační systémy

Volba vhodného komunikačního systému není vždy snadným úkolem. Rozhodnutí vždy záleží na rodičích dítěte, ovšem na základě doporučení a rad nejruznějších odborníků., *Správně zvolený komunikační a vzdělávací systém výrazně pomůže zefektivnit vzdělávací proces a dítě bude mít možnost maximálně využít svůj potenciál. Naopak špatně zvolený způsob komunikace nebo vzdělávací program může mít pro dítě katastrofální následky a výsledkem může být i neúspěšná socializace a závažné psychické problémy.*“ (Langer, 2013, s. 45)

Dle Souralové (2005) je vytvoření funkčního dorozumívacího prostředku jednou z hlavních priorit edukace osob se sluchovým postižením. Sama uvádí, že hledání

adekvátního komunikačního systému je častým problémem, se kterým se setkává mnoho odborníků.

Horáková (2012) tvrdí, že jedinci se sluchovým postižením tvoří různorodou skupinu, a proto jinému vyhovující techniky a formy komunikace nemusí vyhovovat ostatním. Jedná se o individuální záležitost.

Při komunikování s osobami se sluchovým postižením se nejčastěji setkáváme se dvěma základními komunikačními systémy: auditivně-orálním, který je zastoupen mluveným jazykem majoritní slyšící společnosti a vizuálně-motorickým, který je zastoupen zejména znakovým jazykem, znakovým jazykem a prstovými abecedami. (Souralová, 2005)

Stejným způsobem člení komunikační systémy také Langer a Kučera (2012) a Horáková (2012). Členění je následující:

1. Auditivně - orální komunikační systémy
2. Vizuálně - motorické komunikační systémy

2.2.1 Auditivně - orální komunikační systémy

Hlavním předpokladem pro využití auditivně-orálních komunikačních systémů je dostatečné porozumění textu českého jazyka, což souvisí s jazykovou i komunikační kompetencí, o které již hovořil Langer. Hlavní auditivně-orální komunikační systémy reprezentuje mluvený jazyk (řeč), čtení a psaní a odezírání. (Langer a Kučera, 2012)

Mluvený jazyk (řeč)

Komunikace mluveným jazykem (řečí) je bezesporu nejpoužívanějším způsobem komunikace a pro člověka je základní podmínkou úspěšné socializace. (Langer, 2013) „*Vývoj mluvené řeči sluchově postižených dětí je v důsledku senzorického sluchového postižení obvykle v jisté míře opožděný (u nedoslýchavých dětí), přerušovaný (při ztrátě sluchu od určitého věku) a omezený (především u těžce sluchově postižených dětí).*“ (Langer, 2013, s. 46)

Co se týče komunikování osob se sluchovým postižením prostřednictvím mluvené řeči, názory se různí. Krahulcová (2014) uvádí, že většina osob se sluchovým postižením

mluvenou řeč odmítá, a to zejména z důvodu její složitosti, nepřirozenosti a nižšího sociálního využití.

Naopak mnoho odborníků zdůrazňuje důležitost mluveného jazyka. Shodují se na tom, že mluvený jazyk slouží jako předpoklad k nabývání významu národního jazyka a zvládnutí psané podoby jazyka. (Krahulcová, 2014)

Podobný názor má i Langer (2013), který tvrdí, že mluvený jazyk je primárním prostředkem komunikace majoritní slyšící společnosti, s níž přichází do kontaktu populace osob se sluchovým postižením během celého svého života.

Dále uvádí, že právě aktivní zvládnutí mluveného jazyka je jedním z primárních cílů edukačního procesu osob se sluchovým postižením. (Langer, 2013)

Čtení a psaní

„Recepce (čtení) a produkce (psaní) písemné formy mluveného jazyka je po mluvené řeči druhým nejrozšířenějším způsobem komunikace v majoritní společnosti.“ (Langer, 2013, s. 47) Přestože čtení nebo psaní jako dovednost nevyžaduje sluch, pro osoby se sluchovým postižením, na rozdíl od majoritní slyšící společnosti, není úplně snadné, a to zejména z důvodu nedostatečné funkční gramotnosti či zmiňované jazykové kompetence, která je zapříčiněna absencí sluchové kontroly osob se sluchovým postižením.

Dalším důvodem, proč je pro osoby se sluchovým postižením mluvená a psaná podoba českého jazyka tak těžká, je zejména složitost českého jazyka. Český jazyk má složitou gramatiku a nepravidelnou flexi (skloňování a časování). (Muknšnáblova, 2014)

Odezírání

Krahulcová (2002 in Valenta a kol. 2014) charakterizuje odezírání jako *„přijímání informací zrakem a chápání jejich obsahu na základě pohybů mluvidel, mimiky obličeje, gestikulace rukou a celkových postojů těla, situačních faktorů a kontextu obsahu mluveného.“* Odezírání používá při komunikaci ve společnosti mnoho z nás, aniž bychom si to uvědomovali. (Jungwirthová, 2015) Nejedná se pouze o záležitost osob se sluchovým postižením, ale i o záležitost majoritní slyšící společnosti. Pokud se například nacházíme ve společnosti, kde se mluví anglicky, soustředíme se na řeč a pohyb rtů mluvčího mnohem více, než kdybychom hovořili v českém jazyce. (Jungwirthová, 2015)

Co se týče mýtů o odezírání, většina populace se mylně domnívá, že právě osoby se sluchovým postižením umí dobře odezírat, což není vždy pravdou a samozřejmostí. Dalo by se říci, že odezírání je jako hudební sluch. Jedná se o částečně vrozenou dovednost,

kterou neovládají všichni lidé. (Jungwirthová, 2015) Podobně hovoří o odezírání i Hrubý (1999). Schopnost odezírat označuje jako talent“, „nadání“ či „dar“, který se dá cíleně rozvíjet.

Dle Krahulcové (2002) je odezírání velmi náročná a psychicky vyčerpávající činnost, která vyžaduje maximální soustředění odezírajícího. Dále uvádí, že je odezírání ovlivněno řadou vnějších a vnitřních podmínek. Mezi vnější podmínky řadí intenzitu a směr světla, optimální konverzační vzdálenost, přibližně stejnou výšku i úroveň hlavy obou komunikujících partnerů a přiměřenou mluvní techniku. Za vnitřní podmínky považuje fyziologické podmínky odezírajícího, verbální podmínky odezírajícího nebo také psychické a sociální podmínky odezírajícího. (Krahulcová, 2002 in Valenta a kol. 2014)

2.2.2 Vizuálně - motorické komunikační systémy

Vizuálně - motorické systémy jsou systémy komunikace, které k přenosu informací využívají specifické vizuálně – pohybové prostředky (tvary, pozice, postavení a pohyby rukou, pozice hlavy, mimiku aj.). K těmto systémům řadíme znakový jazyk, Gestuno, znakovanou češtinu a prstovou abecedu. (Langer a Kučera, 2012)

Znakový jazyk

Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob český znakový jazyk definuje následovně: „Český znakový jazyk je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální i gramatické.“

Český znakový jazyk je zcela nezávislý na mluveném českém jazyce. (Mukšnáblová, 2014) Jako svébytný jazyk má svou vlastní gramatiku, tudíž je jeho slovosled zcela odlišný od českého jazyka. (Machová, 2015) Znakový jazyk má svou vlastní slovní (znakovou) zásobu. (Langer, 2013) Dle Krahulcové (2014) je tvořen systémem dohodnutých znaků.

Nejmenší jednotkou znakového jazyka je znak, který má složku manuální i nemanuální. Manuální složku reprezentuje místo, kde se znak ukazuje, tvar ruky, kterou je

znak tvořen, pohyb ruky či obou znakových rukou, dále orientace dlaně či prstů, poloha rukou anebo kontakt s tělem. Složku nemanuální tvoří zejména mimika, gestika a další neverbální prostředky. (Macurová, 2001)

Langer (2013) klasifikuje výrazové prostředky na tři typy (složky):

- složku verbálně-nevokální (jednotlivé znaky – pohyby a pozice rukou, pohyby obličeje či těla)
- složku neverbálně-nevokální (mimika a gestika)
- složku neverbálně-vokální (mluvené a orální komponenty doprovázející znakování).

Macurová (2001), n rozdíl od Langer (2013), rozděluje jednotlivé znaky do čtyř skupin:

- ukazovací
- napodobovací
- symbolické
- specifické

Dle Mukšnáblové (2014) znakový jazyk obsahuje znaky arbitrání a ikonické. Arbitrání znaky nemají spojitost s vyjadřovaným předmětem (např. lékař), zatímco ikonické znaky mají spojitost s vyjadřovaným předmětem (vycházejí z podobnosti předmětu - např. zajíc).

Co se týče znakového jazyka a jeho rozdílnosti v různých zemích, nejedná se o jazyk mezinárodní. Liší se nejen geograficky, ale určité rozdíly můžeme vypočítat i mezi tím, jak znakoví lidé mladší nebo lidé starší nebo jak znakoví rodilí mluvčí a jak lidé postlingválně znakoví. (Mukšnáblová, 2014)

Gestuno

Gestuno je nadnárodní, internacionální znakový systém, který slouží k tlumočení oficiálních textů. Používá ho pouze malý okruh profesionálů a to zejména v některých zemích (např. Bulharsko). (Mukšnáblová, 2014)

Dle Charlotte Baker-Shenk (1991) je Gestuno v mnoha ohledech jako esperanto (uměle vytvořený mluvený jazyk, jehož cílem je poskytnout rychlou a snadnou komunikaci

mezi lidmi z různých zemí), avšak dále Baker-Shenk tvrdí, že Gestuno nemůže být nazýváno jazykem, protože nemá gramatiku, nemá žádné rodilé mluvčí a také proto, že jen velmi málo lidí hovoří plynule tímto systémem, a to zejména z důvodu nízkého počtu příležitostí pro jeho užití.

Znakovaná čeština

Znakovaná čeština je *„komunikační systém využívající gramatické prostředky češtiny, která je současně hlasitě nebo bezhlasně artikulována. Spolu s jednotlivými českými slovy jsou pohybem a postavením rukou ukazovány jednotlivé znaky, převzaté z českého znakového jazyka; v taktilní formě může být využívána jako komunikační systém hluchoslepých osob, které ovládají český jazyk.“* (Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob)

Jednodušší definici uvádí Vitásková (2015, s. 12): *„Znakovaná čeština je uměle vytvořený vizuálně-motorický komunikační systém, který využívá gramatické prostředky češtiny a jednotlivé znaky převzaté z českého znakového jazyka.“*

Znakovanou češtinu nejvíce využívají lidé se sluchovým postižením, kterým vyhovuje odezírání. Při komunikaci totiž sledují především ústa mluvčího a jednotlivé znaky jim slouží jen jako doplněk. Naopak osoby prelingválně neslyšící tento příliš nepreferují, a to z důvodu nedostatečného porozumění českému jazyku. (Horáková, 2012)

Prstová abeceda

Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob definuje prstovou abecedu jako *„komunikační systém osob se sluchovým postižením, který využívá formalizovaných a ustálených postavení prstů, dlaně jedné ruky nebo prstů a dlaní obou rukou k zobrazování jednotlivých písmen české abecedy; je využíván zejména k odhláskování cizích slov, odborných termínů, případně dalších pojmů (např. pokud pro dané slovo komunikující osoba nezná znak). V taktilní formě může být prstová abeceda využívána jako komunikační systém hluchoslepých osob.“*

Krahulcová (2014) prstovou abecedu definuje jako slovní vizuálně-motorickou komunikační formu, a dále ji označuje také jako daktylní abeceda, daktylní řeč, daktylotika nebo prstnice.

Vitásková (2015) uvádí, že prstová abeceda je nedílnou součástí českého znakového jazyka a existuje ve dvou formách – jednoruční a obouruční. Naproti tomu

Krahulcová (2014) vymezuje tři formy prstové abecedy – jednoruční, dvouruční a smíšenou. Krahulcová (2014) i Mukšnáblová (2014) se shodují, že nejrychlejší metodou prstové abecedy je abeceda jednoruční, tzv. Rochesterská metoda. Její hlavní výhodou je, že druhá ruka je volná. (Mukšnáblová, 2014)

Prstová abeceda se většinou nepoužívá jako samostatná metoda komunikace z důvodu časové prodlevy. Používána je zejména jako doplňková metoda, sloužící např. k prezentaci jmen nebo názvů. Výhodou prstové abecedy je její nenáročnost, zejména časová, protože se ji lze naučit za pár minut a zvládne to i populace slyšících (např. slyšící děti školního věku). (Mukšnáblová, 2014) Prstová abeceda se hojně využívá ve školách pro sluchově postižené, v nichž slouží při výuce českého jazyka. Velmi vhodnou je při počátečním čtení, kdy podporuje zapamatování slov a poté jejich analýzu a syntézu. (Horáková, 2012)

3 Vzdělávání a profesní příprava osob se sluchovým postižením

„Snad v žádném jiném oboru speciální pedagogiky v posledních dekádách nedošlo k tak zásadní změně vzdělávacího paradigmatu jako v surdopedii, oboru, který se zabývá vzděláváním dětí se sluchovým postižením.“ (Jungwirthová, 2015, s. 49)

Něco z historie

Za zmínku stojí fakt, že za uplynulých třicet let došlo k obrovskému technickému pokroku, což pomohlo ke změně přístupu k výchově, rehabilitaci a vzdělávacím potřebám dětí se sluchovým postižením. Dalo by se říci, že mnoho informací i postupů užívaných v uplynulých letech nyní již neplatí. (Jungwirthová, 2015)

Zatímco dříve bylo možné sluchové vady korigovat jen velmi omezeně jednoduchými sluchadly, v dnešní době je vše skutečně jinak. Technicky pokrok zapříčinil, že díky moderním digitálním sluchadlům a kochleárním implantátům, může mít v dnešní době většina dětí i s těmi nejtěžšími vadami slušnou kompenzaci sluchu. To je tím hlavním důvodem, proč se výrazně zvýšil počet dětí zařazených v běžných mateřských a základních školách. Dříve tomu tak nebylo. Integrace do běžné mateřské nebo základní školy byla vyhrazena pouze dětem s menšími ztrátami sluchu.

Výrazným vývojem prošel také znakový jazyk, který dříve nebyl příliš uznávaný. Až nátlakem aktivních rodičů a díky komplexní změně přístupu ke vzdělávání dětí se sluchovým postižením se stal uznávaný jako přirozený jazyk neslyšících.

Obdobným vývojem prošla i surdopedická terminologie. Kdysi hojně užívaný, zejména mezi laiky, byl termín „hluchoněmý“. Lidé s vadou sluchu ovšem toto označení považují za pejorativní, či nesprávné. Daleko vhodnější označení, které je doporučeno užívat i dnes, je označení sluchově postižený, nedoslýchavý či neslyšící. (Jungwirthová, 2015)

Důležité je zmínit, že i přes to všechno, mají speciální školy pro sluchově postižené i dnes důležitou roli, nicméně jejich cílová skupina se výrazně změnila. (Jungwirthová, 2015)

Navzdory velkému přínosu speciálních škol pro sluchově postižené se někteří rodiče i přesto rozhodnou pro vzdělávání svého dítěte v běžném typu škol.

Langer (in Valenta a kol. 2014) uvádí, že kromě vzdělávání na speciálních školách a ve školských zařízeních se mohou osoby se sluchovým postižením vzdělávat v běžných školách formou integrace - formou individuální nebo zřízením speciálních tříd v běžných školách. Vždy je ale rozhodnutí o integraci dítěte na rodičích, kteří úzce spolupracují se speciálněpedagogickým centrem a vedením zvolené školy.

Vše se liší od případu. Zcela pochopitelně rodiče dětí s těžším stupněm sluchového postižení volí speciální školu, zatímco u ostatních dětí s nižším stupněm sluchového postižení se stává moderním způsobem vzdělávání integrace. „*Současná společnost klade velký důraz na integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, tj. i dětí se sluchovým postižením. Domnívá se, že tím způsobem dává najevo svoji humanizaci a vyspělost.*“ (Růžicková, Vítová, 2014, s. 114) S tím souhlasí také Bendl (2015), který uvádí, že vzdělávání žáků s postižením v České republice vychází v posledních letech z principů inkluzivní pedagogiky a inkluzivního vzdělávání.

Rozdíl mezi pojmy integrace a inkluze vysvětluje Horáková (2012). Pojem integrace v přesnějším pojetí znamená společné fungování, zatímco pojem inkluze označuje akt umístění dovnitř skupiny. Dle Potměšila a kol. (2015) by se zjednodušeně dalo říci, že integrace vyžaduje větší přizpůsobení dítěte škole, zatímco inkluze se snaží více přizpůsobit prostředí dětem.

„*Aktuálně je v našich podmínkách možné zaznamenat tři dimenze pojetí inkluzivní/integrativní edukace:*

- *inkluze se ztotožňuje s integrací*
- *inkluze představuje optimální vylepšený typ integrace*
- *inkluze jako nová kvalita přístupu k dětem s postižením, ideově odlišná od integrace, která představuje bezpodmínečné akceptování speciálních vzdělávacích potřeb všech dětí (tzn. nejen dětí s postižením).*“ (Potměšil a kol., 2015, s. 71)

V posledních letech počty žáků s postižením sluchu integrovaných do běžných škol narůstají. Integrace má stránky pozitivní i negativní, přičemž Souralová (2005) uvádí jako negativní stránky komunikační bariéru a nižší sociální status žáků se sluchovým postižením jako dopad této bariéry. (Machová, 2015)

V případě, že je dítě se sluchovým postižením integrováno do běžné školy, je zapotřebí vytvořit pro něj individuální vzdělávací plán. Individuální vzdělávací plán „*vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěrů speciálněpedagogického nebo psychologického vyšetření, eventuálně z doporučení*

praktického lékaře pro děti a dorost nebo odborného lékaře a z vyjádření zákonného zástupce. Je závazným dokumentem pro zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka.“ (Jungwirthová, 2015, s. 72) Jeho obsahem je popis individuální péče, cíle vzdělávání žáka, časové i obsahové rozvržení učiva, volbu pedagogických metod a postupů, způsob zadávání úkolů i způsob hodnocení. (Jungwirthová, 2015)

Legislativa

Co se týče legislativy, podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami vymezuje školský zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Daná problematika je dále rozpracována ve vyhlášce č. 27/2016, kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných, která mimo jiné umožňuje kromě individuální nebo skupinové integrace zřízení speciálních škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami podle charakteru postižení (od mateřské až po střední školu – např. gymnázia, střední odborná učiliště, praktické školy aj.). (Bendl, 2015)

Konkrétně v oblasti vzdělávání žáků se sluchovým postižením se dále uplatňuje Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 384/2008 Sb., a dále Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. (Machová, 2015)

Cíl

Cílem výchovně-vzdělávací péče o žáky a studenty se sluchovým postižením je dosažení maximálního možného rozvoje osobnosti jedinců se sluchovým postižením a co nejvyšší možná míra jejich socializace. V České republice je vzdělávací péče zajišťována soustavou specializovaných škol a školských zařízení pro sluchově postižené. (Langer, 2013)

3.1 Předškolní vzdělávání osob se sluchovým postižením

Preprimární stupeň vzdělávání je zabezpečován středisky rané péče, speciálněpedagogickými centry a mateřskými školami. (Langer, 2013)

Dětem s postižením sluchu od narození a jejich rodinám je k dispozici středisko rané péče. (Mukšnáblova, 2014) V současnosti existuje v České republice pouze jedno takové středisko - Tamtam, které má dvě pobočky a nabízí své služby rodinám s dětmi se

sluchovým postižením z celé České republiky. Nabízí sociální služby, sociálně aktivizační služby, odborné sociální poradenství, informační a vzdělávací služby i kulturně osvětové činnosti. (Tamtam, 2018, [online])

Speciálněpedagogická centra patří spolu s pedagogicko-psychologickými poradnami a středisky výchovné péče mezi školská poradenská zařízení. SPC poskytují poradenské služby žákům se zdravotním postižením a žákům se zdravotním znevýhodněním integrovaných ve školách a školských zařízeních, dále pak žákům se zdravotním postižením a znevýhodněním ve školách, třídách, odděleních nebo studijních skupinách s upravenými vzdělávacími programy, žákům se zdravotním postižením v základních školách speciálních a dětem s hlubokým mentálním postižením. SPC vykonává svou činnost ambulantně na pracovišti centra. (Vyhláška č. 197/2016 Sb.)

Mateřské školy pro sluchově postižené fungují při základních školách pro sluchově postižené. Jsou určeny dětem od tří do šesti let s různým stupněm sluchové vady. Charakteristické jsou sníženým počtem dětí ve třídě, využitím speciálních výukových metod vzdělávání a speciálním technickým vybavením třídy. (Skákalová, 2011)

Narozdíl od běžných mateřských škol musí plnit kromě obecných cílů i další specifické cíle a úkoly, zejména diagnostické.

Sobotková (in Horáková, 2012) vymezuje specifické cíle a úkoly takto:

- navazování komunikace
- tvoření a rozvíjení hlasu
- rozvíjení zrakového vnímání zaměřeného na nácvik odezírání
- seznámení dítěte s možnostmi hmatového vnímání
- rozvíjení jemné a hrubé motoriky
- reedukace či edukace sluchu
- rozvíjení řeči od nejranějšího věku a snaha vytvořit u dětí kladný vztah k mluvení
- začátky čtení pomocí globální metody
- dosažení funkční komunikace s využitím nonverbálních prostředků – mimiky, gestikulace a přirozených posunků, případně znakového jazyka.

Dle Suralové (2005) je pozornost ve speciální mateřské škole upřena zejména ke komunikační a jazykové výchově. Prioritní se stává pro speciální pedagogy a logopedy zpřístupnění prostředků dítěti, které mu pomáhají překonat komunikační bariéry způsobené sluchovou vadou. (Horáková, 2012)

Cíle dalších výchovně - vzdělávacích aktivit ve speciální mateřské škole korespondují s cíli v běžné mateřské škole a jsou vymezeny v Rámcovém programu pro předškolní vzdělávání. Neméně důležitou je pro správné fungování spolupráce mateřské školy s rodinou dítěte. (Horáková, 2012)

V současnosti existuje v České republice 13 mateřských škol zřízených pro děti se sluchovým postižením, ve všech případech se jedná o mateřské školy přidružené k základní či střední škole. Mateřskou školu pro děti se sluchovým postižením můžeme najít v Plzni, Českých Budějovicích, třikrát v Praze, Liberci, Hradci Králové, Valašském Meziříčí, Olomouci, Ostravě, Brně, Ivančicích nebo v Kyjově.

Důvody, proč rodiče volí speciální mateřskou školu

Rodiče dětí, které mají dobře kompenzovanou sluchovou vadu a jsou vhodné k integraci do běžných školek, a i přesto navštěvují speciální mateřskou školu, většinou volí speciální mateřskou školu zejména z následujících důvodů, které uvádí Jungwirthová (2015):

1. Dítě bude mít v mateřské škole každý den logopedii.

Aby měla logopedie správný efekt, je nutná spolupráce logopeda a rodičů, protože ani ten sebelepší logoped neudělá práci za rodinu. Rodič by měl být přítomen práci logopeda s dítětem, sledovat a ptát se a všechny tyto informace poté využívat při každodenní komunikaci s dítětem doma.

2. Bude tam méně dětí než v běžné mateřské škole.

Většina rodičů se správně domnívá, že ve speciální mateřské škole bude méně dětí než v běžné mateřské škole, což je sice pravda, ale na druhou stranu většina z dětí navštěvujících speciální mateřskou školu nebude mluvit vůbec nebo velmi špatně, či bude trpět přidruženými problémy.

3. Dítě se zde naučí znakovat.

Tento aspekt je dle Jungwirthové (2015) nesmírně důležitý, a to zejména v případě dětí z neslyšících rodin, které znakový jazyk nezbytně potřebují pro vzdělávání.

4. Rodiče se domnívají, že by to dítě v běžné mateřské škole nezvládlo.

Dalším z důvodů, proč někteří rodiče volí speciální mateřskou školu, jsou jejich obavy a nejistota z toho, že by dítě pobyt v běžné mateřské škole formou integrace nezvládlo.

5. Dítě má další přidružený problém.

Tento aspekt je velmi důležitý při volbě mateřské školy, protože v případě přidruženého problému, jako např. při kombinaci sluchového postižení a rozumového opoždění, je otázka integrace složitější než v případě jiných kombinací přidružených problémů, např. tělesného a sluchového postižení nebo zrakového a sluchového postižení. Většinou je v tomto případě nutná pomoc asistenta pedagoga a celkové snížení nároků pedagogů, aby dítě nebylo výrazně stresováno a zatěžováno.

3.2 Základní vzdělávání osob se sluchovým postižením

Zařazení dítěte do základní školy předchází vyšetření školní zralosti, která posuzuje zralost centrální nervové soustavy a celkový vývoj dítěte. (Horáková, 2012)

Právě vyšetření školní zralosti, sloužící k určení vývojové úrovně dítěte a především jako podklad pro rozhodnutí rodičů o případném odkladu, provádí psycholog nebo speciální pedagog. (Jungwirthová, 2015) Jungwirthová však doporučuje spíše vyšetření ze speciálněpedagogického centra, zaměřeného na děti s vadou sluchu, případně psychologa, který s dětmi s postižením sluchu dlouhodobě pracuje, protože pedagogicko-psychologické poradny nemají děti s postižením sluchu jak svoji hlavní cílovou skupinu, tudíž častěji nedoporučí integraci dítěte do běžné základní školy.

Původní rozdělení škol dle stupně sluchového postižení na školy pro neslyšící, nedoslýchavé a žáky se zbytky sluchu, bylo zrušeno a byl zaveden jednotný název škol pro sluchově postižené. (Horáková, 2012)

Povinná školní docházka je v základních školách pro sluchově postižené stejně jako v případě běžných základních škol devítiletá, je však prodloužena o přípravný (nultý) ročník. (Langer, 2013) Nultý ročník neboli přípravná třída slouží k tomu, aby si děti upevnily dovednosti získané v mateřské škole formou her a přímé práce. (Horáková, 2012)

Další výhodou těchto škol je i snížený počet žáků ve třídě. Dle novelizované vyhlášky č. 27/2016 Sb., má mít taková třída nejmeně 6 a nejvíce 14 žáků. Tento legislativní předpis dále definuje, že žáci se sluchovým postižením mají nárok na speciální metody, postupy, formy a prostředky vzdělávání, kompenzační i rehabilitační pomůcky, speciální učebnice, učební pomůcky a didaktické materiály. (Horáková, 2012)

Školní vzdělávací programy na základních školách pro sluchově postižené vycházejí z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělání. (Jungwirthová, 2015)

Dle Keblové (in Horáková, 2012, s. 83) je v praxi potřeba zajistit určité podmínky k tomu, aby žáci se sluchovým postižením dosáhli stejné úrovně vzdělání jako jejich slyšící vrstevníci. Jedná se o komplex těchto podmínek:

- porozumění a respekt ke kulturním odlišnostem
- podpora a porozumění kulturnímu dědictví, respektování historie
- vést děti k respektování jiné kultury a jazyka, odlišné hierarchie cílů a životních hodnot
- utváření sociálních dovedností, chování a hodnotového systému ve vztahu ke kulturním odlišnostem
- vytváření ovzduší vzájemného respektu a pozitivního vztahu mezi dvěma a více skupinami s výše popsanými odlišnostmi
- přizvat ke vzdělávacímu procesu dospělé neslyšící nejen jako profesionální pracovníky, ale též jako velmi funkční identifikační vzor pro neslyšící děti i jejich rodiče
- připravit pedagogy na používání rozličných stylů práce
- vychovávat budoucí pedagogy k úctě k odlišnostem jazyka, kultury apod.

V současné době funguje pro žáky se sluchovým postižením celkem 13 základních škol, z toho sedm v Čechách (tři v Praze; v Plzni, Českých Budějovicích, Liberci a Hradci Králové) a šest na Moravě (ve Valašském Meziříčí, v Olomouci, Ostravě, Brně, Ivančicích nebo v Kyjově). (Příloha č. 1)

Součástí všech uvedených škol jsou speciálněpedagogická centra pro sluchově postižené, mateřské školy pro sluchově postižené, a případně i školy střední. (Langer in Valenta a kol., 2014)

Důvody, proč rodiče volí speciální základní školu

Nejčastějším důvodem, proč rodiče pro své dítě zvolí speciální základní školu, je přetrvávající komunikační opoždění dítěte ještě v šesti či sedmi letech, a s tím související obavy rodičů, že by dítě nezvládlo navštěvovat běžnou základní školu ani s dopomocí asistenta pedagoga. Většina těchto dětí nemá dobře kompenzovaný sluch a komunikuje primárně znakovým jazykem, tudíž vyžaduje i ve škole komunikaci pomocí znaků. (Jungwirthová, 2015)

Jinou skupinou mohou být naopak děti, které mají dobrou kompenzaci sluchu, ale mluvená řeč se nerozvíjí tak rychle, jak by měla. Ve většině případů se jedná o děti s kombinací sluchové vady a vývojové dysfázie nebo sluchové vady a lehkého rozumového opoždění. (Jungwirthová, 2015)

3.3 Středoškolské vzdělávání osob se sluchovým postižením

Poté, co žáci ukončí povinnou školní docházku na základní škole, nastává rozhodování, jakou střední školu si zvolí. Při výběru je vhodné vycházet z vlastních zájmů, nadání a schopností, ale i zdravotních předpokladů. (Horáková, 2012) Mladiství by však výběr střední školy neměli příliš podceňovat, protože se jedná o přípravu pro jejich budoucí povolání, s čímž souvisí i jejich následné pracovní uplatnění.

„Jedním z klíčů kvalitní profesionální přípravy jedinců se sluchovým postižením, zvláště pak neslyšících, je zajištění jejich dostatečného vzdělání, odbornosti a rozvoje interpersonálních komunikačních předpokladů. Růst vzdělanostní úrovně a zvyšující se úloha vzdělání jsou významné charakteristiky dnešní doby. Výchova a vzdělání jsou bezesporu důležitou součástí socializačního procesu osob se sluchovým postižením.“ (Horáková, 2012, s. 83-84)

Žáci mají v podstatě možnost pokračovat ve studiu na některé z těchto škol: praktické školy, odborná učiliště, střední odborná učiliště, střední odborné školy nebo gymnázia. (Langer, 2013)

❖ Praktické školy pro žáky se sluchovým postižením

➤ Praktická škola dvouletá a Praktická škola jednoletá České Budějovice

Praktická škola dvouletá je určena žákům se sluchovým postižením, žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, případně i žákům s více vadami, kteří ukončili povinnou školní docházku v základní škole speciální či běžné základní škole.

Praktická škola jednoletá je určena žákům se sluchovým postižením v kombinaci s těžkým zdravotním postižením, zejména těžkým stupněm mentálního postižení, autismem či více vadami. (www.sluchpostcb.cz)

➤ **Praktická škola dvouletá Olomouc**

Praktická škola dvouletá v Olomouci je určena žákům se sluchovým postižením, žákům se sníženou úrovní rozumových schopností, případně žákům s více vadami. Tato praktická škola se zaměřuje zejména na ruční práce a přípravu pokrmů.

(www.sluch-ol.cz)

❖ **Odborná učiliště pro žáky se sluchovým postižením**

➤ **Odborné učiliště Praha – Holečkova**

Odborné učiliště v Praze na Holečkově ulici nabízí zájemcům získat kvalifikaci pro výkon souboru pracovních činností prostřednictvím nabízených oborů, jimiž jsou Cukrářské práce, Kuchařské práce, Čalounické práce, Malířské a natěračské práce a Šití oděvů. Všechny obory jsou tříleté a jsou zakončeny závěrečnou zkouškou, jejímž absolvováním žák obdrží výuční list. (www.skolaholeckova.cz)

➤ **Odborné učiliště České Budějovice**

Odborné učiliště v Českých Budějovicích nabízí svým žákům pouze jeden učební obor - Sklenářské práce. Jedná se o obor tříletý, zakončený závěrečnou zkouškou a obdržením výučního listu. (www.sluchpostcb.cz)

➤ **Odborné učiliště pro sluchově postižené v Hradci Králové**

Odborné učiliště v Hradci Králové realizuje dva učební obory Truhlářská a čalounická výroba a Potravinářská výroba. Oba obory jsou tříleté a ukončeny závěrečnou zkouškou s výučním listem. (www.neslhk.com)

➤ **Odborné učiliště pro sluchově postižené v Brně**

Odborné učiliště v Brně nabízí svým zájemcům dva tříleté učební obory Prodavačské práce a Podlahářské práce, zakončené závěrečnou zkouškou s výučním listem. (www.ssbrno.cz)

➤ **Odborné učiliště pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí**

Odborné učiliště pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí nabízí zájemcům tříletý učební obor Elektrotechnické a strojné montážní práce a Zahradnické práce.

Oba obory jsou zakončeny závěrečnou zkouškou, jejímž úspěšným absolvováním žák získá výuční list. (www.ss.val-mez.cz)

❖ **Střední odborná učiliště pro sluchově postižené**

➤ Střední odborné učiliště Praha – Holečkova

Střední odborné učiliště v Praze na Holečkově ulici realizuje učební obory Cukrář, Kuchař – číšník, Pekař, Čalouník, Malíř a lakýrník a Strojní mechanik. Všechny tyto obory jsou ukončeny závěrečnou zkouškou a certifikátem je výuční list. (www.skolaholeckova.cz)

➤ Střední odborné učiliště a odborné učiliště pro sluchově postižené v Hradci Králové

Střední odborné učiliště pro sluchově postižené v Hradci Králové nabízí svým zájemcům profesní přípravu pro obor Truhlář, Kuchař – číšník a Cukrář. Obory jsou zakončeny závěrečnou zkouškou a certifikátem je výuční list. (www.neslhc.com)

➤ Střední odborné učiliště pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí

Střední odborné učiliště pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí nabízí zájemcům čtyřletý učební obor Elektrikář a tříletý učební obor Zahradník. Oba dva obory jsou zakončeny závěrečnou zkouškou, jejímž úspěšným absolvováním žák získá výuční list. (www.ss.val-mez.cz)

❖ **Střední odborné školy pro sluchově postižené**

➤ Střední odborná škola pro sluchově postižené Praha – Holečkova

Střední odborná škola v Praze na Holečkově ulici nabízí svým zájemcům čtyřletý maturitní obor Hotelnictví a tříleté nástavbové studium, zakončené maturitní zkouškou v oboru Podnikání či v oboru Gastronomie. (www.skolaholeckova.cz)

➤ Střední zdravotnická škola pro sluchově postižené v Praze – Radlicích

Střední zdravotnická škola pro sluchově postižené v Praze – Radlicích nabízí žákům se sluchovým postižením možnost získat středoškolské vzdělání s maturitou prostřednictvím čtyřletého studijního oboru Asistent zubního technika. (www.sksp.org)

➤ Gymnázium, Střední odborná škola pro sluchově postižené, Praha, Ječná 27

V současnosti existuje jedno gymnázium určeno žákům se sluchovým postižením. Jedná se o gymnázium v Praze na Ječné ulici. Tato škola nabízí čtyřletý studijní obor Gymnázium a čtyřletý studijní obor Informační služby. Oba obory jsou zakončeny maturitní zkouškou. (www.jecna27.cz)

➤ Střední pedagogická škola pro sluchově postižené v Hradci Králové

Tato střední škola v Hradci Králové nabízí zájemcům profesní přípravu pro obor Předškolní a mimoškolní pedagogika. Tento obor je rovněž zakončen maturitní zkouškou. (www.neslhc.com)

➤ Střední škola pro sluchově postižené v Brně

Střední škola pro sluchově postižené v Brně nabízí žákům se sluchovým postižením možnost studia čtyřletého studijního oboru Informační technologie. Tento obor je zakončen maturitní zkouškou. (www.ssbrno.cz)

➤ Střední škola pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí

Střední škola pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí nabízí zájemcům studium dvou maturitních oborů. Jedná se o čtyřletý obor Počítačové systémy a aplikovaná elektrotechnika a obor Zahradnictví. Oba obory jsou ukončeny maturitní zkouškou. Kromě těchto dvou maturitních oborů škola nabízí také tříleté nástavbové studium oboru Mechanik elektrotechnik. (www.val-mez.cz)

Podrobný seznam středních škol pro sluchově postižené v České republice viz. Příloha č. 1

Mezi nejčastěji vyhledávané učňovské obory mezi osobami se sluchovým postižením patří dle Horákové (2012) a Langer (2013) zejména: strojní mechanik, truhlář, dámská krejčová, šička, kuchař, cukrář, elektrikář, zahradník, malíř-lakýrník, zámečnick nebo třeba prodavač.

Seznam jednotlivých studijních oborů určených pro studenty se sluchovým postižením viz. Příloha č. 2

3.4 Vysokoškolské vzdělávání osob se sluchovým postižením

Poté, co studenti se sluchovým postižením úspěšně vykonají maturitní zkoušku na střední škole, mají možnost pokračovat ve studiu na vysoké škole. Z historie ovšem víme, že veškerá pozornost ve vzdělávání sluchově postižených byla upřena zejména primárnímu vzdělávání, zatímco sekundárnímu a terciárnímu již méně. (Horáková, 2012)

Dle Souralové (2003) se však problematika terciálního vzdělávání dostává stále více do popředí a je třeba do budoucna počítat s tím, že velké množství mladých osob se sluchovým postižením bude chtít absolvovat vysokoškolské vzdělání, neboť je patrné, že počet studentů se sluchovým postižením se neustále zvyšuje. (Horáková, 2012)

V současné době neexistuje žádná speciální vysoká škola určena a přizpůsobena studiu osobám se sluchovým postižením. Existují však dva bakalářské obory s možností navazujícího magisterského studia, které jsou určeny primárně osobám se sluchovým postižením. Jedná se o obor Výchovná dramatika neslyšících na Janáčkově akademii múzických umění v Brně a obor Čeština v komunikaci neslyšících na Univerzitě Karlově v Praze.

Výchovná dramatika neslyšících

Výchovná dramatika neslyšících je tříletý bakalářský obor zaměřený na pohybově výchovné disciplíny. Obor připravuje absolventy na profesionální a amatérskou divadelní tvorbu pro děti a mládež. Jeho cílem je rozvíjet u neslyšících oblast divadla. Mezi studované předměty patří kurz práce s maskou nebo loutkou, kurz líčení anebo výtvarné techniky. Obor realizuje Divadelní fakulta Janáčkovy akademie múzických umění (JAMU). (www.difa.jam.cz)

Čeština v komunikaci neslyšících

Čeština v komunikaci neslyšících je bakalářský a navazující magisterský studijní obor, který realizuje Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Absolvent oboru je vybaven znalostmi lingvistiky, je poučen o struktuře jazyků, které figurují v komunikaci neslyšících (českého znakového jazyka a češtiny), o jejich fungování a o způsobech jejich

osvojování. Tento obor připravuje profesionály působící mezi slyšící a neslyšící populací. V rámci studia studenti absolvují předměty jako je znakový jazyk, český znakový jazyk, lingvistika či psaná čeština neslyšících. Absolventi se dále mohou uplatnit v profesích jako učitel, tlumočnický českého znakového jazyka, lektor či moderátor pořadů pro neslyšících. (www.old.ucjtk.ff.cuni.cz)

Jiné studijní obory mohou studenti se sluchovým postižením studovat formou individuální nebo skupinové integrace. (Horáková, 2012)

Poradenská centra

Co se týče vzdělávání osob se sluchovým postižením na vysoké škole, uvažuje se vždy o integraci, která vyžaduje nastavení rovných podmínek a příležitostí přístupu ke vzdělání. (Hanáková a kol., 2015) Proto stále více vysokých škol zřizuje pro podporu integrace poradenská pracoviště a centra, která poskytují podporu v míře odpovídající potřebám studenta. Tento přístup je zakotven v zákoně č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů. (Hanáková a kol., 2015)

„Na vysokoškolská poradenská pracoviště (Centra) zaměřená na studenty se SVP se mohou obrátit:

- *uchazeči o studium, studenti denního a dálkového studia a účastníci programů celoživotního vzdělávání se SVP*
- *pedagogičtí i nepedagogičtí zaměstnanci*
- *pedagogičtí pracovníci ze středních škol, kteří se zajímají o možnosti vzdělávání studentů se SVP*
- *intaktní studenti (oblast poradenství, proškolení v přístupech k osobám se specifickými potřebami“ (Pastieriková in Ludíková, Langer, Pastieriková in Hanáková a kol., 2015, s. 89)*

Mezi možnosti podpory, které se centra snaží zajistit pro vyrovnání studijních podmínek pro studenty se sluchovým postižením, patří:

- poskytování tlumočnických služeb – služby tlumočení do znakového jazyka i tlumočení orálního

- zprostředkování přepisu vytvořených zvukových nahrávek přednášek do jejich grafické podoby
- konzultace problémových pojmů z odborné terminologie
- využití asistenčních služeb
- zapůjčování technických a kompenzačních pomůcek – zejména diktafon, rádiové FM pojítka a FM systém, přenosná indukční smyčka, speciální softwarové aplikace jako elektronické encyklopedie, slovníky znakového jazyka apod. (Langer, 2013, Hanáková a kol., 2015)

U studentů se sluchovým postižením tkví podpora nejvíce v kompenzaci komunikační bariéry, která se týká zejména studentů, kteří jsou absolventy základních a středních škol pro sluchově postižené nebo těch, kteří nemají potřebnou slovní zásobu důležitou pro pochopení teoretických základů některých předmětů. Naopak studenti, kteří byli integrováni do běžných základních a středních škol, nemají až tak velké problémy, protože mají osvojené mechanismy důležité pro komunikaci díky tomu, že byli po celou dobu v kontaktu se slyšícími spolužáky. (Hanáková a kol., 2015)

3.5 Přístupy ke vzdělávání osob se sluchovým postižením

V edukačním procesu žáků škol pro sluchově postižené jsou v podstatě využívány dva základní komunikační proudy. Jedná se audio-orální a vizuálně-motorický proudy. Komunikační systémy vycházející z těchto dvou proudů pak užívají jednotlivé školy v závislosti na preferovaném přístupu k žákům se sluchovým postižením. Jde o přístup orální, totální a v současnosti i přístup bilingvní nebo též bilingvální komunikace. (Vitásková a kolektiv, 2015)

Langer (2013), Muknšnáblova (2014) a Machová (2015) ještě uvádějí přístup simultánní komunikace.

Orální přístup

Orální přístup je jedním z nejrozšířenějších vzdělávacích přístupů k žákům se sluchovým postižením. (Langer, 2013) Langer dále uvádí, že tato orální metoda, nebo též oralismus, je dokonce historicky úplně nejstarším vzdělávacím přístupem.

Hlavní podstatou tohoto přístupu je snaha o vytvoření mluvené (orální) řeči pomocí zachovalých smyslů – zraku a hmatu. Dítě sleduje mluvčího očima a dotýká se jeho úst a

krku, prostřednictvím čehož je schopno vnímat změny při jednotlivých hláskách. K dovysvětlení či objasnění pojmů se využívá kresba nebo konkrétní předmět, u starších dětí lze použít prstovou abecedu, znakový jazyk nebo písmo. (Muknšnáblova, 2014)

Langer (2013) i Muknšnáblova (2014) rozdělují orální komunikační přístupy tímto způsobem:

- čistě orální monolingvální systémy
- orální monolingvní systémy doplněné vizuálně-motorickými markery slovní podstaty
- orální systémy permanentně doplňované vizuálně-motorickými markery neslovního typu (též nazývané bimodální)

Simultánní přístup

V 70. letech 20. století se začal projevovat odklon od čistě orální metody díky stále se rozvíjející technice a výrobě kochleárních implantací. Snahou vyrovnat orální metody a vizuálně-motorické metody vznikly metody simultánní komunikace. (Machová, 2015) Tento termín simultánní komunikace Langer (2013) vysvětluje jako „*systém, kde je v komunikačním procesu používán příslušný většinový jazyk, který je paralelně doplňován dalším komunikačním systémem.*“

Tento nový přístup komunikace využívá zejména národní jazyk a k tomu simultánně vizuálně-motorické doplňky. Mezi takové doplňkové formy patří znaky, prstová abeceda, psaný jazyk, mimika, pantomima nebo gesta.

Přístup simultánní komunikace se nejčastěji využívá pro překlad mluveného jazyka do znakového jazyka a obráceně. (Muknšnáblova, 2014)

Totální přístup

Dalším přístupem, který se později vyvinul z přístupu simultánního, je přístup totální. (Machová, 2015) Muknšnáblova (2014) uvádí, že podstatou tohoto přístupu je komplexnost, tedy spojení všech dostupných forem komunikace (akustické, vizuální, verbální i neverbální), aby bylo dosaženo co nejvyššího účinku.

Podle Langer (2013) ovšem tento systém komunikace nepředstavuje pouze spojení komunikačních forem, ale především jejich pružné kombinování a součinnost. Mezi jednotlivé složky totální komunikace řadí: gesta, mimiku, znakový jazyk, prstovou abecedu, odezírání, psaný jazyk, mluvenou (orální) řeč atd.

Bilingvální přístup

Bilingvální přístup se zcela liší od ostatních přístupů svým cílem dosáhnout rozvoje jazyka a řeči nezávisle na kvalitách mluvené řeči. (Krahulcová in Machová, 2015) Tento systém komunikace je založen na přenosu informace v obou jazycích, českém i znakovém, ne však současně, ale odděleně. Jedná se tzv. bilingvismus, neboli dvojjazyčnost, což znamená, že se dítě učí dva jazyky najednou. (Muknšnáblová, 2014)

Cílem bilingválního přístupu je žák se sluchovým postižením, který bude schopen užívat oba jazyky na srovnatelné úrovni a volit mezi oběma jazyky dle situace. (Machová, 2015) Velké výhody má zejména u neslyšících dětí ze slyšících rodin. Dítě je tak součástí obou kultur, majoritou slyšících i neslyšících. V České republice jsou bilingvální vzdělávací programy realizovány od roku 1995. (Muknšnáblová, 2014)

4 Pracovní uplatnění osob se sluchovým postižením

„Právo na zaměstnání je základním právem všech lidí. Jakýkoliv handicap, ať již vrozený nebo způsobený pracovním úrazem, nemocí nebo úrazem kdykoliv v průběhu života, nemůže člověk zbavit tohoto práva či toto právo jakýmkoliv způsobem zpochybnit.“ (Slavík a kol., 2012, s. 124)

Práce, profese či zaměstnání

„Práce tvoří velkou část našeho života. Dělí naše dny na volný čas a pracovní dobu. Je jako jedna ze sociálních skupin, do které jednotlivec postupem času vstupuje a ovlivňuje sociální identity a status člověka ve společnosti.“ (Ludíková a kol., 2015, s. 153)

Podle Freuda práce představuje nejsilnější spojení člověka s realitou a poskytuje jedinci možnost vžít se do lidského společenství. (Freud, 1948 in Ludíková a kol., 2015)

Nezastupitelný význam práce popisuje ve své publikaci také Horáková (2012), která tvrdí, že práce má v životě jedince významné postavení a každý má právo na uplatnění na volném trhu práce podle svých schopností a možností. Schopnosti a možnosti osob se sluchovým postižením jsou však z důvodu sluchového postižení do značné míry limitované, a kvůli tomu se pro ně uplatňování na pracovním trhu stává problematické a provází je během toho řada problémů a komplikací.

Kvalita života osob se sluchovým postižením v kontextu jejich profesního uplatnění představuje problematiku s celoplošným rámcem, která se dotýká každé sféry této oblasti. (Ludíková a kol., 2015)

4.1 Význam pracovního procesu u osob se sluchovým postižením

Pracovní proces má velký význam pro celkový rozvoj osobnosti člověka. Zabezpečuje uspokojování primárních i sekundárních potřeb a přináší pocit sebeuspokojení a plnohodnotnosti ve společnosti. Jeho důležitost nespočívá pouze v ekonomickém zabezpečení, ale člověk prací získává smysl života, společenské postavení, navazuje sociální kontakty, realizuje se, plní si sny a cíle, učí se novým dovednostem, ale i samostatnosti. Prostřednictvím práce je zajišťována rovnováha mezi člověkem a prostředím, kterým je formován. Tím se vytváří vztah. (Ludíková a kol., 2015)

Dle Karoly Dillenburger, Ewy Matuska, Marea de Bruijn, Hannse Rüdiger Röttgers (2019, s. 11) jsou však v současnosti osoby se zdravotním postižením „*neúměrně nezaměstnané nebo nedostatečně zaměstnané. Jinými slovy, jejich potenciál žít a ekonomicky přispívat není plně využit, což má negativní dopad nejen na kvalitu jejich života, ale na společnost jako celek.*“

Dále zdůrazňují důležitost role trenéra, který pomáhá lidem se zdravotním postižením najít a udržet si práci. Tento pracovní koučink, jak spolupráci trenéra s osobou se zdravotním postižením nazývají, je „*založen na pětistupňovém modelu podporovaného zaměstnávání, který se zaměřuje na ambice, silné stránky a výzvy osob se zdravotním postižením, a zahrnuje hodnocení a budování vztahů, průzkum otevřeného trhu práce, párování klientů s klienty, školení na místě a průběžné vzdělávání a podporu.*“ Karola Dillenburger, Ewa Matuska, Marea de Bruijn, Hanns Rüdiger Röttgers (2019, s. 11)

Novosad (2011), Opatřilová (2011) shrnují jednotlivé roviny významu práce následujícím způsobem:

- existenční a materiální – vytváření, výroba produktů pro člověka nebo společnost
- rozvojový a tvořivý – rozvoj tělesných i duševních schopností člověka, realizování představ o světě i o výsledcích a produktech lidské činnosti
- kooperační a socializační – navazování sociálních kontaktů, učení se spolupráci, respektu ke druhým, komunikace
- estetický a kulturní – vytváření a používání produktů ve společnosti, realizování estetických kritérií, uměleckého tvoření
- relaxační – odreagování od jednotvárné zátěže a psychického vypětí

Ludíková a kol. (2015, s. 154) ve své publikaci uvádí výsledky z empirického šetření Kvalita pracovního života z roku 2005, které zjišťovalo, s jakými skutečnostmi se práce spojuje, jaký smysl má práce pro člověka. Z výsledků vyplynuly následující skutečnosti, seřazené dle četnosti:

- Práce umožňuje kontakt s lidmi (89 %).
- Práce udržuje člověka v činnosti a životní aktivitě (85 %).
- Práce dává pocit užitečnosti a potřebnosti (82 %).
- Práce těší a uspokojuje (71 %).
- Práce umožňuje něco dokázat a předvést schopnosti (71 %).

- Práce zajišťuje potřebný příjem (66 %).
- Práce dovoluje zapomenout na soukromé starosti (47 %).
- Práce poskytuje postavení a prestiž (43 %).
- Práce zajišťuje velmi dobrý příjem (37 %).
- Práce neuspokojuje a je pouze nezbytným zdrojem obživy (38 %).

Důležitost a smysluplnost práce je v případě osob se sluchovým postižením ještě významnější než u osob intaktních. *„Možnost vykonávat práci zprostředkovává postiženým lidem pocit, že jsou užiteční a hodnotní pro společnost. Účastnit se pracovního života znamená v podstatě také být integrován do společnosti.“* (Schubert, 1996 in Ludíková a kol., 2015) Práce se pro nestává pouze způsobem získávání finanční odměny, ale především prostředkem seberealizace s výrazným sociálněrehabilitačním účinkem.

4.2 Poradenství při volbě povolání osob se sluchovým postižením

Poradenství při volbě povolání osob se sluchovým postižením je v České republice zajišťováno nejen resortem zdravotnictví, školství, mládeže a tělovýchovy, resortem práce a sociálních věcí, ale i různými organizacemi, agenturami či občanskými sdruženími. Poskytování poradenských služeb je legislativně ukotveno ve vyhlášce č. 197/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních.

Oblasti poradenství při volbě povolání se věnuje speciální typ poradenství - kariérové poradenství. Vymezení tohoto pojmu není úplně jednotné, paralelně s ním jsou používány termíny profesní poradenství, poradenství pro volbu povolání nebo poradenství pro volbu vzdělávací dráhy. (Hlad'o, 2012)

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (in Hlad'o, 2012, s. 18-19) definuje kariérové poradenství jako *„služby zaměřené na pomoc jedincům v každém věku a fázi jejich života při rozhodování v oblasti školního vzdělávání, celoživotního vzdělávání i zaměstnání a při rozvoji kariéry.“*

V současnosti je jedním z trendů komplexní pojetí kariérového poradenství, zahrnující podávání rad a informací a také vybavování žáků kompetencemi k tomu, aby byli schopni se na základě těchto informací samostatně rozhodovat. (Hlad'o, 2012)

Kariérové poradenství zahrnuje širokou škálu nejen poradenských služeb, ale i služeb výchovně vzdělávacích, informačních a diagnostických. Celá škála těchto služeb

sleduje společný cíl – pomáhat jednotlivcům při rozhodování o další vzdělávací a profesní dráze. (Hlad'o, 2012)

4.2.1 Rezort školství

Kariérové poradenství v resortu školství můžeme členit do tří úrovní – národní, krajské a školské. Národní úroveň je zajištěna Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajská úroveň je zastoupena psychologickými poradnami a speciálně pedagogickými centry a školskou úroveň reprezentují pedagogičtí pracovníci ve školách. (Vendel, Š., 2008)

➤ Národní úroveň

Nejvýznamnějším ze subjektů poskytující služby kariérového poradenství v rámci MŠMT je Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV). Jeho úkolem je všestranně pomáhat v rozvoji všeobecného, odborného, uměleckého a jazykového vzdělávání a podporovat školy v oblasti pedagogicko-psychologického, výchovného a kariérového poradenství a dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

➤ Krajská úroveň

Při volbě povolání žáků se sluchovým postižením mají nezastupitelnou roli školská poradenská zařízení. Dle vyhlášky č.197/2016 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních patří mezi školská poradenská zařízení pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra.

Pedagogicko-psychologické poradny

Pedagogicko-psychologické poradny poskytují „*služby pedagogicko-psychologického a speciálně pedagogického poradenství a pedagogicko-psychologickou a speciálně pedagogickou pomoc při výchově a vzdělávání žáků.*“ (Vyhláška č. 197/2016 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních)

Mezi činnosti poraden patří zjišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáků škol a na základě výsledků psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky vypracovávání doporučení s návrhy podpůrných opatření pro žáka, provádění psychologických a speciálně

pedagogických vyšetření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, poskytování metodické podpory škole, poskytování kariérového poradenství žákům a také informační, konzultační, poradenská a metodická podpora zákonným zástupcům žáka. Činnosti poradny jsou uskutečňovány ambulantní formou a návštěvami zaměstnanců poradny. (Vyhláška č.197/2016 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních)

Speciálně pedagogická centra

Speciálně pedagogická centra poskytují „*poradenské služby zejména při výchově a vzdělávání žáků s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, vadami řeči, souběžným postižením více vadami nebo autismem.*“ (Vyhláška č.197/2016 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních) V oblasti poradenství žáků se sluchovým postižením tedy hrají důležitější roli než pedagogicko-psychologické poradny.

Mezi činnosti center patří poradenské služby při výchově a vzdělávání žáků se sluchovým postižením, speciálně pedagogická péče, podílení se na vypracování IVP, poskytování kariérového poradenství, metodická podpora ve škole, zapůjčování kompenzačních pomůcek, výcvik odezírání a sluchová výchova.

Činnosti centra jsou uskutečňovány ambulantně na pracovišti centra a návštěvami pedagogických pracovníků centra ve školách a školských zařízeních, případně v rodinách. (Vyhláška č.197/2016 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních)

➤ Školská úroveň

Na základních školách jsou služby kariérového poradenství zajišťovány poradenskými pracovníky školy. Jedná se zejména o výchovného poradce, školního metodika prevence, školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga. Nejvýznamnější roli v oblasti kariérového poradenství má z nich výchovný poradce.

Výchovný poradce

Výchovný poradce je pedagog, který kromě běžné pedagogické činnosti zajišťuje poskytování poradenských služeb ve škole. Mezi jeho hlavní činnosti patří poskytování výchovného a kariérového poradenství, poradenství a péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami i péče o žáky mimořádně nadané.

Kromě toho je náplní práce výchovného poradce spolupráce s pedagogicko-psychologickými poradnami, speciálně pedagogickými centry a středisky výchovné péče. (Vyhláška č.197/2016 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních)

Vysokoškolské poradny

Při vysokých školách jsou zřizovány vysokoškolské poradny, jejichž úkolem je poskytovat poradenské služby související se studiem a s možností uplatnění absolventů studijních programů v praxi. Konkrétně radí, jak si uskutečňovat vlastní profesní kariéru, poskytují pomoc při vyhledávání potenciálního zaměstnavatele případně i sledují uplatnění absolventů po nástupu do zaměstnání.

Tuto možnost využít vysokoškolskou poradnu mohou osoby se sluchovým postižením na většině vysokých škol v České republice, například také na Univerzitě Karlově v Praze, která nabízí studium oboru určeného pro neslyšící studenty.

4.2.2 Rezort práce a sociálních věcí

Poskytování poradenských služeb v rámci rezortu práce a sociálních věcí se řídí Státní politikou zaměstnanosti. Zabývá se jím zákon č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Kariérové poradenství v tomto rezortu vykonává Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) a Úřad práce ČR. (www.portal.mpsv.cz)

Úřady práce

Úřady práce (ÚP) jsou správními úřady s celostátní působností a jsou organizační složkou státu. Organizovány jsou do 14 krajských poboček. Jejich hlavní činností je poskytování informací z oblasti pracovního trhu a evidence uchazečů o zaměstnání a volných pracovních místech. Poradenské služby poskytuje všem uchazečům evidovaným na ÚP. Poskytovány jsou profesními poradci úřadu práce, kteří mohou v případě potřeby zprostředkovat další odborné služby jiných specialistů. (www.portal.mpsv.cz)

Informační a poradenská střediska

Úřady práce zřizují Informační a poradenská střediska. Služby těchto středisek jsou určeny žákům se specifickými vzdělávacími potřebami, studentům a absolventům, rodičům,

školským zařízením i dalším zájemcům. Poskytují aktuální informace o síti středních a vysokých školách, včetně studijních a učebních oborů v regionu a v celé ČR, podmínkách a průběhu přijímacího řízení, nárocích a požadavcích na jednotlivá povolání, možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v praxi, situaci na trhu práce v regionu a v celé ČR i možnostech rekvalifikace. (www.portal.mpsv.cz)

V nabídce úřadu práce nejsou speciální rekvalifikační kurzy určené pro uchazeče se sluchovým či jiným postižením. Školící střediska jsou však vstřícná k osobám se sluchovým postižením při zajištění a úspěšném absolvování dané rekvalifikace dle jejich vzdělávacích potřeb. (Michalík in Ludíková a kol., 2011)

Job club

Poradenský program Job club je zaměřený „*na pomoc při hledání zaměstnání, kde a jak najít informace o volných místech, jak kontaktovat zaměstnavatele, jakou formou si sjednat se zaměstnavatelem schůzku, co má obsahovat dokumentace při hledání vhodného zaměstnání.*“ Jeho součástí je i pracovněprávní poradenství. (Michalík in Ludíková a kol., 2011, s. 185)

Pracovní rehabilitace

Pracovní rehabilitace je souvislá činnost, zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením, kterou na základě její žádosti zabezpečuje úřad práce. (www.portal.mpsv.cz)

Pracovní rehabilitace zahrnuje poradenskou činnost zaměřenou na volbu povolání, volbu zaměstnání, přípravu pro zaměstnání, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání. (www.portal.mpsv.cz)

4.3 Volba povolání osob se sluchovým postižením

Průcha, Walterová a Mareš (2003, s. 274) definují volbu povolání jako „*proces zahrnující rozhodování o volbě studia nebo přípravy na povolání, konkrétního povolání a celou profesní dráhu člověka.*“

V posledních letech je však tento pojem používán v různých významech a zahrnuje rozhodování o konkrétním povolání, výchovu k danému povolání, výběr střední školy

v posledním ročníku základní školy, hledání konkrétního zaměstnání a rekvalifikaci na jiné povolání. (Strádal, Mertin a Úlovcová in Hlad'o, 2012)

Volba povolání je složitým multifaktoriálním podmíněným procesem, který se neobjevuje izolovaně, ale probíhá po celý život člověka a neustále se vyvíjí. (Hlad'o, 2012) Dle Hřebíčka (in Hlad'o, 2008) patří volba povolání dospívajících mezi nejzávažnější kroky v lidském životě.

Dle Pugnerové (2006) proces volby povolání probíhá na základě dvou hlavních skupin kritérií. První skupina kritérií zahrnuje zájmy, představy žáků, povahové, intelektové, tělesné a zdravotní rysy, ale i hranice a omezení žáka. V případě žáka se sluchovým postižením se ovšem jeho představy o povolání mohou výrazně lišit od jeho možností uplatnění, souvisejících především se zdravotními omezeními. Druhá skupina kritérií zahrnuje specifické znaky určitého povolání jako pracovní prostředí, pracovní náplň či pracovní předměty. I u těchto kritérií je nutno respektovat sluchové postižení žáků. Z důvodu postižení tito žáci nemohou pracovat v příliš hlučném prostředí, jejich pracovní náplň nemůže být náročná na komunikaci a pracovní předměty musí být uzpůsobeny jejich možnostem.

Výsledná volba povolání je dle Pugnerové (2006) výsledkem konfrontací obou těchto skupin kritérií a hledáním přijatelného kompromisu. V případě žáků se sluchovým postižením ovšem není úplně jednoduché sloučit obě tyto skupiny, tzn. sjednotit představy žáka o jeho budoucím povolání s jeho možnostmi zvolené povolání vykonávat.

Podobné dělení kritérií na dvě skupiny uvádí ve své publikaci „Profesní orientace adolescentů: pohledy z teorií a výzkumů“ také Hlad'o (2008). Tvrdí, že „*žáci, chtějí-li uskutečnit zodpovědnou volbou povolání, musí posoudit celou řadu faktorů. Na jedné straně stojí osobnost žáka a předpoklady pro výkon určitého povolání, na druhé straně svět práce a požadavky povolání. Podstatu kariérového rozhodování pak představuje hledání souladu mezi oběma kategoriemi.*“ (2008, s. 33). Dále dodává, že je důležité, aby žáci dosáhli určitého stupně sebepoznání, které je nezbytné pro zodpovědné rozhodnutí. S dosažením určitého stupně sebepoznání jako důležitým aspektem ovlivňujícím volbu povolání souhlasí také Vendel (2008). Ten mezi další aspekty řadí osobnost člověka, schopnosti, zaměřenost osobnosti – motivace, aspirace, zájmy, hodnoty, dospívání a volba povolání a kariérové rozhodování.

Při volbě povolání žáků se sluchovým postižením, ale i žáků intaktních, existují určitá rizika. Hlad'o (2012) za nejčastěji se vyskytující rizika považuje:

- malou informovanost o světě práce a jednotlivých povoláních
- neznalost vzdělávacího systému
- nedostatečný stupeň sebepoznání
- krátkodobou perspektivní orientaci
- nejasné představy o vlastní budoucnosti

4.4 Možnosti pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením

„Pracovní uplatnění zaujímá nezastupitelné místo v životě každého člověka a ve velké míře ovlivňuje kvalitu života.“ (Ludíková a kol., 2015, s. 163)

Práce patří k základním potřebám každého člověka, a pokud tato potřeba není naplňována, dochází k frustraci daného člověka. Nezaměstnaný člověk ztrácí smysl života, sebevědomí, sebejistotu, zájem o okolí a trpí pocity nejistoty kvůli ztrátě financí. Za nezaměstnaného člověka považujeme osobu v produktivním věku, která nemá placené zaměstnání ani jiný výdělečný příjem a je dočasně uvolněna z práce. (Procházková, 2015)

Osoby se zdravotním postižením se řadí mezi skupiny dlouhodobě nezaměstnaných. Počet osob se zdravotním postižením nebývá zveřejňován, v České republice se však odhaduje na více než milion osob. Na konci ledna 2019 evidoval Úřad práce ČR celkem 245 057 uchazečů o zaměstnání, z toho se jednalo o 38 843 osob se zdravotním postižením, což představovalo 15,9 % z celkového počtu nezaměstnaných. Z celkového počtu nahlášených volných míst bylo 13 163 vhodných pro osoby se zdravotním postižením (OZP). *„Nejvíce šancí na získání práce měly OZP v Praze (2 837 VPM), ve Středočeském (1 370 VPM), v Jihomoravském (1 182) a Moravskoslezském (1 133 VPM) kraji. Nejčastěji se jednalo o pozice pro pracovníky v oblasti ochrany a ostrahy, pomocníky v domácnostech nebo třeba pracovníky v informačních službách a montážní dělníky.“* (Sociální politika, 2018, [online])

Zaměstnaností se zabývá zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti a jeho novelizace, která vešla v platnost 1. 1. 2018. Z něj vyplývá, že *„zaměstnavatelé s více než 25 zaměstnanci v pracovním poměru jsou povinni zaměstnávat osoby se zdravotním postižením ve výši povinného podílu těchto osob na celkovém počtu zaměstnanců zaměstnavatele. Povinný podíl činí 4 %.“* To znamená, že zaměstnavatel, který zaměstnává 25 zaměstnanců, musí zaměstnat také 1 osobu se zdravotním postižením. Procházková (2015, s. 68) uvádí, že *„zaměstnavatelé mají podle zákona ještě další možnosti plnění této povinnosti: odebrání*

výrobků nebo služeb od zaměstnavatelů zaměstnávající více než 50 % zaměstnanců se zdravotním postižením nebo zadávání zakázek těmto zaměstnavatelům.“

Dalším dokumentem zabývajícím se problematikou zaměstnanosti je Zákoník práce č. 262/2006 Sb.

Možnosti pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením

„Téměř všechna zaměstnání může vykonávat někdo s postižením, a bude-li zajištěno vhodné prostředí, může být většina lidí s postižením produktivní“ (WHO 2011, s. 235).

Možnosti pracovního uplatnění mají osoby se sluchovým postižením v podstatě dvě. První možností je uplatnění na volném trhu práce formou běžného zaměstnání a druhou možností je uplatnění na chráněném trhu práce prostřednictvím chráněného pracovního místa. Podpora zaměstnávání osob se zdravotním postižením je součástí opatření aktivní politiky zaměstnanosti. *„Aktivní politika zaměstnanosti je souhrn opatření směřujících k zajištění maximálně možné úrovně zaměstnanosti.“ (Šimek, M. 2010, str. 54)* Další nástroje aktivní politiky zaměstnanosti jsou vymezeny v Zákoně o zaměstnanosti (č. 435/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů) a jedná se o rekvalifikaci, investiční pobídky, veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa, překlenovací příspěvek, příspěvek na zapracování a příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program. (portal.mpsv.cz)

Volný trh práce

Volný trh práce je určen všem osobám bez jakéhokoliv omezení, tudíž se zde setkávají osoby se sluchovým postižením i bez postižení. Proto je jeho výhodou vyšší socializace osob s postižením, vyšší mzda, kterou otevřený trh práce nabízí a také možnost většího osobního i profesního rozvoje osob s postižením. Naopak jeho nevýhodou jsou stále se objevující předsudky či nedůvěra zaměstnavatelů ve schopnosti osob se sluchovým postižením.

Na volném trhu práce mají osoby se sluchovým postižením možnost pracovat na různých pracovních pozicích. Dle Skákalové (2011) lze na portálu www.praceprozp.cz vyhledat různé pracovní pozice vhodné přímo pro ně. Z učebních oborů se nejčastěji jedná o pozici zámečníka, krejčího, malíře, kuchaře, pekaře, zahradníka, skladníka, elektrikáře nebo třeba čalouníka. Z oborů vyžadujících středoškolské vzdělání můžeme mezi doporučené pozice řadit pozici pedagoga, asistenta pedagoga, sociálního pracovníka,

psychologa, trenéra, programátora, technika informačních technologií, administrativního pracovníka nebo třeba asistenta zubního technika.

Podporované zaměstnávání

„Podporované zaměstnávání je časově omezená služba určená lidem se zdravotním postižením nebo jiným znevýhodněním, kteří hledají zaměstnání na otevřeném trhu práce. Je to služba pro lidi, jejichž schopnosti získat a udržet si zaměstnání jsou z různých důvodů omezeny, a proto potřebují individuální dlouhodobou a průběžně poskytovanou podporu nejen před, ale i po nástupu do práce.“ (Ludíková a kol., 2012, s. 149)

Podporované zaměstnávání je zřizováno Úřadem práce, který spolupracuje s organizací, která se podporovaným zaměstnáváním zabývá (např. Asociace podporovaného zaměstnávání). Obsahem podporovaného zaměstnávání je individuální či skupinové poradenství, vyhledávání vhodného pracovního uplatnění, praxe a nácvik dovedností a zvládání konkrétního pracovního místa. (Michalík in Ludíková a kol., 2011)

V České republice funguje od roku 2000 Česká unie pro podporované zaměstnávání se sídlem v Praze, jejímž posláním je šíření a podporování myšlenky podporovaného zaměstnávání. Dosud se i přes vynaložené snahy nepodařilo zakotvit podporované zaměstnávání v legislativě, prozatím je podporované zaměstnávání nabízeno pod službou sociální rehabilitace (Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů). (Procházková, 2015)

Pracovní místo, k němuž směřujeme v rámci podporovaného zaměstnávání, má určité kritérium – začlenit osobu se sluchovým postižením na otevřeném trhu práce. (Procházková, 2015)

Chráněný trh práce

Důležitým nástrojem aktivní politiky zaměstnanosti osob se sluchovým postižením je institut chráněného pracovního místa. (Skákalová, 2016)

Chráněné pracovní místo je „pracovní místo zřízené zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody s Úřadem práce. Na zřízení chráněného pracovního místa poskytuje Úřad práce zaměstnavateli příspěvek. Chráněné pracovní místo musí být obsazeno po dobu 3 let.“ (Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, § 75)

U osob se sluchovým postižením je výhodou chráněného trhu práce, že jim umožňuje individuální přizpůsobení pracovních podmínek (úprava pracovního prostředí, náčiní apod.). (Procházková, 2015)

Dříve fungovaly také chráněné pracovní dílny, ale od 1. 1. 2012 došlo změnou legislativy k jejich sjednocení s chráněnými pracovními místy. (Procházková, 2015)

Mezi nejznámější chráněná pracovní místa pro osoby se sluchovým postižením patří tři kavárny v České republice - Tichá kavárna a cukrárna v Praze, Kavárna u Žambocha v Brně a Pierot Café v Plzni.

Projekt Tichá kavárna a cukrárna v Praze vznikl na jaře 2011 ve spolupráci s organizací Tichý svět. Neslyšící mohou prací v kavárně ukázat svému okolí, že se mohou i v tak náročném oboru, jakým je pohostinství, dobře uplatnit. V Tiché kavárně a cukrárně jsou neslyšící zaměstnání jako kuchaři, číšníci a cukráři. Kavárna se stává příjemným místem pro setkávání obou světů – slyšících a neslyšících a nabízí prostor slyšícím i neslyšícím umělcům. Pořádají se zde výstavy, koncerty a jiné kulturní i vzdělávací akce, některé tlumočené do znakového jazyka. (Tichý svět, 2018, [online])

Kavárna u Žambocha v Brně je moravskou kavárnou neslyšících, její personál tvoří výhradně osoby se sluchovým postižením, které ovládají znakový jazyk, odezírají nebo jsou schopny komunikovat písemně. (Moravská kavárna neslyšících, 2018, [online])

Třetí kavárnou zaměstnávající osoby se sluchovým postižením je kavárna Pierot Café v Plzni. Tato nevšední kavárna vznikla v rámci projektu „Plzeň mluví rukama“ spolupráci s Úřadem práce města Plzeň. Komunikace zde probíhá ve znakovém jazyce, případně dorozumíváním se rukama. Dále tato kavárna slouží také jako chráněná pracovní dílna Plzeňské unie neslyšících. (První krok, 2018, [online])

Mezi další významné pracoviště, na němž pracují primárně osoby se sluchovým postižením, patří Tiché zprávy. Tiché zprávy založila organizace Tichý svět. Jedná se o internetové zpravodajství, v němž se neslyšící mohou dozvědět zprávy a informace z domova i ze zahraničí. V týmu Tichých zpráv jsou neslyšící nejčastěji zaměstnání jako kameramani, střihači, moderátoři či editoři. (Tichý svět, 2018, [online])

Kromě uplatnění na otevřeném nebo chráněném trhu práce spadá do evropské politiky trhu práce pracovní rehabilitace. (Greve, B. 2009 in Procházková, 2015)

Pracovní rehabilitace

Pracovní rehabilitace je „souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením, kterou na základě její žádosti zabezpečují krajské pobočky Úřadu práce a hradí náklady s ní spojené.“

Pracovní rehabilitace zahrnuje poradenskou činnost zabývající se volbou povolání, teoretickou a praktickou přípravu na zaměstnání, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání a vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti. (Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, § 69)

Dle Jima Forda, Gordona Parkera, Fiony Ford, Diany Kloss, Simona Pickvance, Philipa Sawney (2018) je tato rehabilitace zaměřena nejen na dosažení výdělečné činnosti u osob se zdravotním postižením, nemocných, zraněných nebo zdravotně postižených v produktivním věku, ale spočívá i v jejich ekonomické nezávislosti. Dále doplňují, že se jedná o „*moderní vývoj pracovní rehabilitace se silnějším důrazem na dosažení udržitelné zaměstnanosti na otevřeném trhu práce jako konečný cíl.*“ (Jim Ford, Gordon Parker, Fiona Ford, Diana Kloss, Simon Pickvance, Philip Sawney, 2008, s. 4)

4.5 Příčiny problematického pracovního uplatňování osob se sluchovým postižením

Obecně platí, že pro osoby s jakýmkoliv zdravotním postižením jsou podmínky uplatnění na pracovním trhu podstatně těžší než pro osoby intaktní. V našem případě u osob se sluchovým postižením jsou tyto podmínky ztíženy zejména v důsledku jiného způsobu komunikace, odlišnému přístupu majoritní společnosti, systému vzdělávání, ale také kvůli osobnostním předpokladům každého jedince se sluchovým postižením při kompenzaci jeho důsledků. (Podivínová in Ludíková a kol., 2015)

Skákalová (2016) za nejčastější příčinu problematického pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením považuje obavy zaměstnavatelů z komunikační bariéry. Také Horáková (2012) tvrdí, že významným aspektem zaměstnavatelů při přijetí do pracovního poměru je míra komunikačních schopností osoby se sluchovým postižením. Za nejrizikovější skupinu jsou z tohoto důvodu považovány osoby s těžkým sluchovým postižením, které jim způsobuje problémy při běžném dorozumívání. Neslyšící osoby mají problémy i s psanou formou jazyka, což způsobuje další komunikační bariéru. (Skákalová, 2016)

Dle Langer a Souralové (2006) jsou při hledání práce úspěšnější nedoslýchaví a to zejména z důvodu odpovídající jazykové schopnosti. U lidí nedoslýchavých nebo ohluchlých je také velkou výhodou zapojení do slyšící společnosti a širší možnosti kvalitnějšího vzdělávání. (Skákalová, 2016)

Dalšími příčinami problematického uplatňování na pracovním trhu může být nižší úroveň vzdělání osob se sluchovým postižením, nezájem ze strany zaměstnavatelů, podceňování, předsudky, nedůvěra ve schopnosti neslyšících, nedostatečné sociální porozumění, problémy s psanou češtinou nebo omezená informovanost zaměstnavatelů. Z praxe přitom vyplývá, že právě tyto důvody jsou častější a závažnější než tolik obávané omezení pracovních schopností dané osoby se sluchovým postižením. (Skákalová, 2016)

Podle WHO (in Procházková, 2015) je příčinou nezaměstnanosti osob s postižením nedostatečný přístup ke vzdělání a praxi, k finančním prostředkům, ale také charakter pracovních míst nebo způsob, jakým zaměstnavatelé vnímají postižení a osoby s postižením. Dle Procházkové (2015) mohou být velkým problémem také obavy z vysokých nákladů pro vytvoření pracovního místa vhodného pro osoby s postižením. Za další faktory znevýhodňující vstup na trh práce lidem s postižením Procházková (2015) řadí nepřipravenost pracovních míst, nedostatek vhodných pracovních pozic, nedostatečnou finanční podporu zaměstnavatelů a také nedostatek podpůrných opatření a jejich financování.

II PRAKTICKÁ ČÁST

5 Úvod do praktické části

Téma mé diplomové práce je Pracovní uplatnění osob se sluchovým postižením, proto se praktická část mé diplomové práce věnuje právě možnostem a problematice pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením. Splnění tohoto cíle je zjišťováno prostřednictvím dotazníkového šetření.

Pro svou diplomovou práci jsem využila kvantitativního výzkumného šetření prostřednictvím výzkumné metody **dotazníku**, který je uveden v příloze č. 4.

Dotazník byl předložen osobám se sluchovým postižením v tištěné podobě, skládá se celkem z 15 otázek (otázky jsou otevřené, uzavřené i polozavřené).

Sběr dat pomocí výzkumného dotazníkového šetření probíhal v měsíci únoru a březnu roku 2019. Realizován byl v Základní organizaci nedoslýchavých v Opavě Kylešovicích a v Centru služeb pro neslyšící a nedoslýchavé v Ostravě, kde byly osobám se sluchovým postižením rozdány dotazníky. Značnou část dotazníků jsem rozdala osobám ve svém blízkém okolí, o nichž vím, že mají sluchové postižení, i zasíláním emailů. Z celkového počtu 53 nazpět obdržených dotazníků bylo použito 52 dotazníků, jeden musel být vyřazen z důvodu nevyplnění všech otázek.

Vyhodnocení dat proběhlo v měsíci březnu 2019.

5.1 Charakteristika výzkumné metody

Dotazník patří mezi jednu z nejvíce frekventovaných metod získávání dat v pedagogickém výzkumu. P. Gavora (in Chráska, 2007, s. 163) definuje dotazník jako „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*“. Chráska (2007, s. 163) dále uvádí, že „*samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.*“ Mezi často zaměňované pojmy patří anketa, dotazování nebo interview.

Samotnému dotazníkovému šetření vždy musí předcházet příprava dotazníku. Při přípravě je potřeba nejdříve definovat cíle výzkumu, poté stanovit cílovou populaci a výběrovou metodu, dále rozhodnout o tom, zda bude sběr dat probíhat ústní, telefonickou,

e-mailovou či jinou formou anebo zasláním dotazníků a na závěr je třeba vytvořit návrh tohoto výzkumného nástroje. Při formulování otázek je třeba dbát na jednoznačnost a srozumitelnost otázek, stručnost a validnost.

Co se týče otázek dotazníku, můžeme je rozdělit na tři typy. Prvním typem jsou otázky otevřené, které vyžadují volnou odpověď respondenta, tzn., že respondent odpovídá vlastními slovy. Druhým typem otázek jsou otázky uzavřené, na které respondenti odpovídají pevně danými odpověďmi (např. ano/ne). Třetí typ otázek, tzv. polouzavřené otázky, jsou kombinací obou předchozích typů otázek.

Podle funkce, kterou v dotazníku mají, můžeme otázky dále rozdělit na výzkumné, filtrační, grafické, projekční, kontrolní anebo kontaktní.

Mezi výhody dotazníku patří bezesporu jeho finanční i časová nenáročnost a pro respondenty zejména zachování jejich anonymity, naopak nevýhodou dotazníku je riziková přesnost a pravdivost zodpovězených otázek, ale i zkreslení či nepochopení otázek ze strany respondentů.

Dotazníkové šetření je jednou z kvantitativních metod výzkumu. Na základě sesbíraných dat a informací z dotazníkového šetření mohou být měřeny různé sociologické jevy.

5.2 Vymezení cíle výzkumu

Hlavním cílem praktické části mé diplomové práce je zjistit, jaké mají osoby se sluchovým postižením možnosti pracovního uplatnění a jaké jsou jejich zkušenosti v této oblasti.

Mezi **parciální cíle** patří zjistit, jaké mají osoby se sluchovým postižením dosažené vzdělání, jak toto dosažené vzdělání souvisí s jejich pracovním uplatněním, jakých možností využívají při hledání zaměstnání, zda se během svého života setkaly s problémy v práci kvůli svému sluchovému postižení, a také zda jsou momentálně spokojeny ve svém zaměstnání.

Parciální cíle:

1. Zjistit, jaké je nejvyšší dosažené vzdělání osob se sluchovým postižením.

2. Zjistit, jak souvisí nejvyšší dosažené vzdělání osob se sluchovým postižením s jejich pracovním uplatněním.
3. Zjistit, jaké možnosti využívají osoby se sluchovým postižením nejčastěji při hledání práce.
4. Zjistit, zda se dotazované osoby se sluchovým postižením někdy ve svém životě již setkaly s problémy v práci kvůli sluchovému postižení.
5. Zjistit, zda jsou osoby se sluchovým postižením spokojené se svým zaměstnáním i pracovním uplatněním.

5.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Dotazník celkem vyplnilo 52 respondentů. Z tohoto celkového počtu 52 se jednalo o 29 mužů (55,8 %) a 23 žen (44,2 %). Výzkum jsem realizovala v blízkosti svého bydliště, v Moravskoslezském kraji.

Nejvíce respondentů zodpovědělo, že žije v Opavě, dále v Ostravě, Bruntále a v Krnově. Počet respondentů pocházejících z Opavy je celkem 16 (30,8 %), počet respondentů pocházejících z Ostravy je 15 (28,8 %), v Krnově se jedná o 7 (13,5 %) respondentů, v Bruntále o 9 (17,3 %) respondentů a poblíž mého bydliště 5 (9,6 %) respondentů.

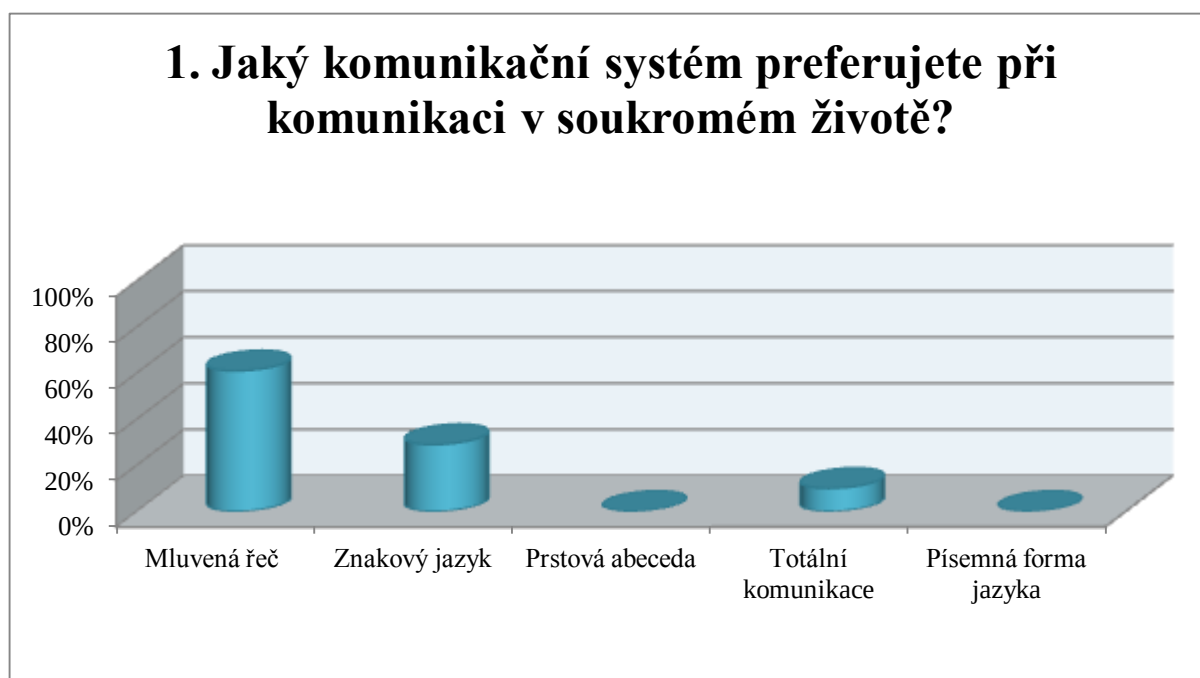
Nejvíce respondentů bylo ve věkové kategorii 30–40 let, celkem 17 (33 %) a naopak nejméně ve věkové kategorii 20–30 let, celkem 6 (12 %).

5. 4 Analýza výsledků výzkumného šetření

Tabulka č. 1: Jaký komunikační systém preferujete při komunikaci v soukromém životě?

Komunikační systém	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
Mluvená řeč	32	61 %
Znakový jazyk	15	29 %
Prstová abeceda	0	0 %
Totální komunikace	5	10 %
Písemná forma jazyka	0	0 %

Graf č. 1: Jaký komunikační systém preferujete při komunikaci v soukromém životě?

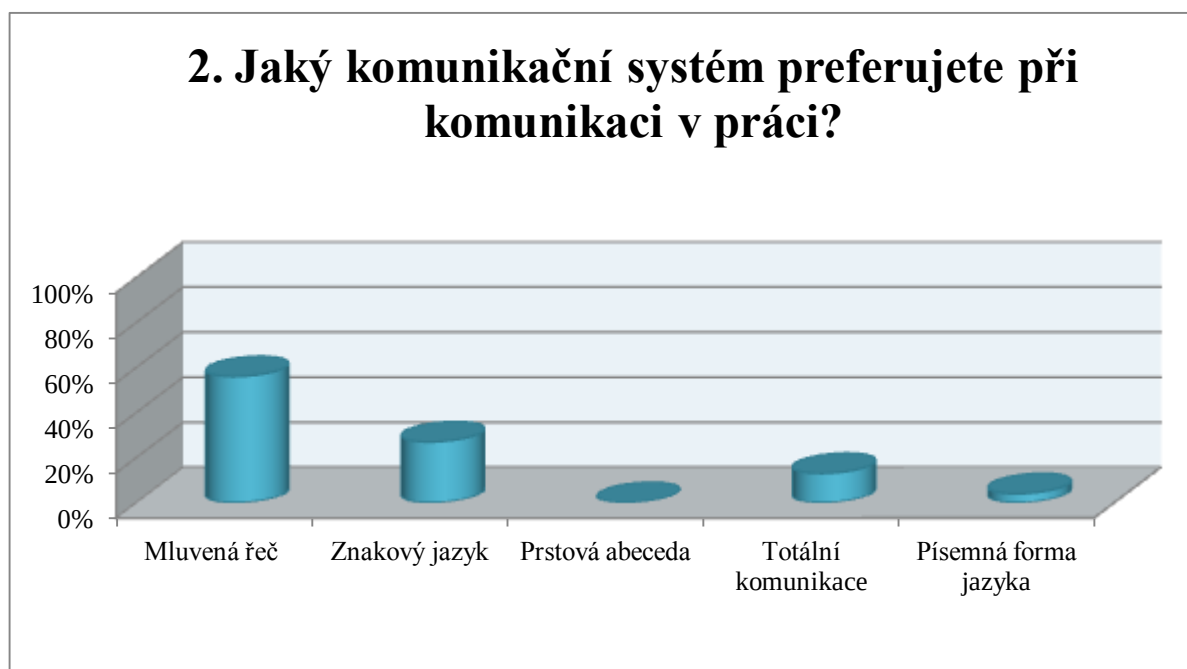

Graf č. 1 nám uvádí, jaký komunikační systém preferují dotázané osoby se sluchovým postižením při komunikaci v soukromém životě. Z celkového počtu 52 respondentů uvedlo nejvíce respondentů, v celkovém počtu 32 (61 %), že nejvíce užívají mluvenou řeč. Druhým nejčastěji uváděným komunikačním systémem byl znakový jazyk, v celkovém počtu 15 respondentů (29 %). Třetí nejvíce upřednostňovaný komunikační systém byla totální komunikace, v celkovém počtu 5 respondentů (10 %). Prstovou abecedu (0 %) ani písemnou formu jazyka (0 %) neuvedl žádný z respondentů.

Tabulka č. 2: Jaký komunikační systém preferujete při komunikaci v práci?

Komunikační systém	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
Mluvená řeč	29	56 %
Znakový jazyk	14	27 %
Prstová abeceda	0	0 %
Totální komunikace	7	13 %
Písemná forma jazyka	2	4 %

Graf č. 2: Jaký komunikační systém preferujete při komunikaci v práci?

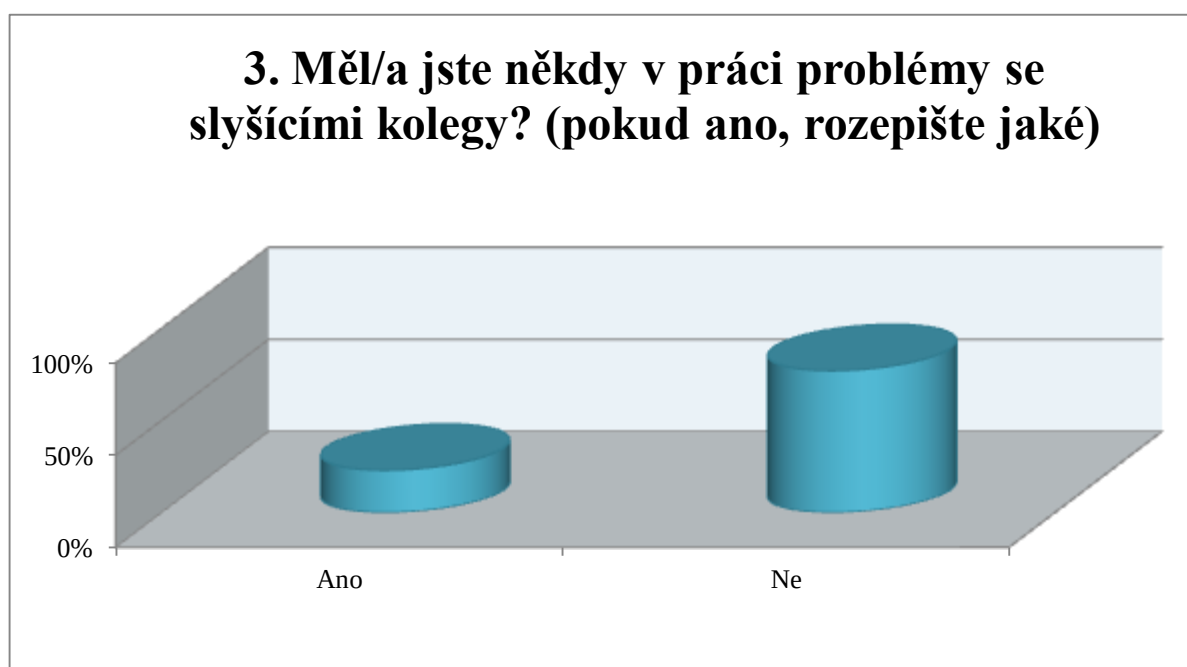

Graf č. 2 nám ukazuje, jaký komunikační systém upřednostňují osoby se sluchovým postižením při komunikaci v práci. Z celkového počtu 52 respondentů uvedlo nejvíce respondentů, v celkovém počtu 29 (56 %), že nejvíce užívají mluvenou řeč. Druhým nejčastěji uváděným komunikačním systémem byl znakový jazyk, v celkovém počtu 14 respondentů (27 %). Třetí nejvíce upřednostňovaný komunikační systém byla totální komunikace, v celkovém počtu 7 respondentů (13 %), čtvrtý písemná forma jazyka, v celkovém počtu 2 respondentů (4 %). Prstovou abecedu neuvedl žádný z respondentů (0 %).

Tabulka č. 3: Měl/a jste někdy v práci problémy při komunikaci se slyšícími kolegy? (pokud ano, rozepište jaké)

Možnosti odpovědí	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
Ano	12	23 %
Ne	40	77 %

Graf č. 3: Měl/a jste někdy v práci problémy při komunikaci se slyšícími kolegy? (pokud ano, rozepište jaké)

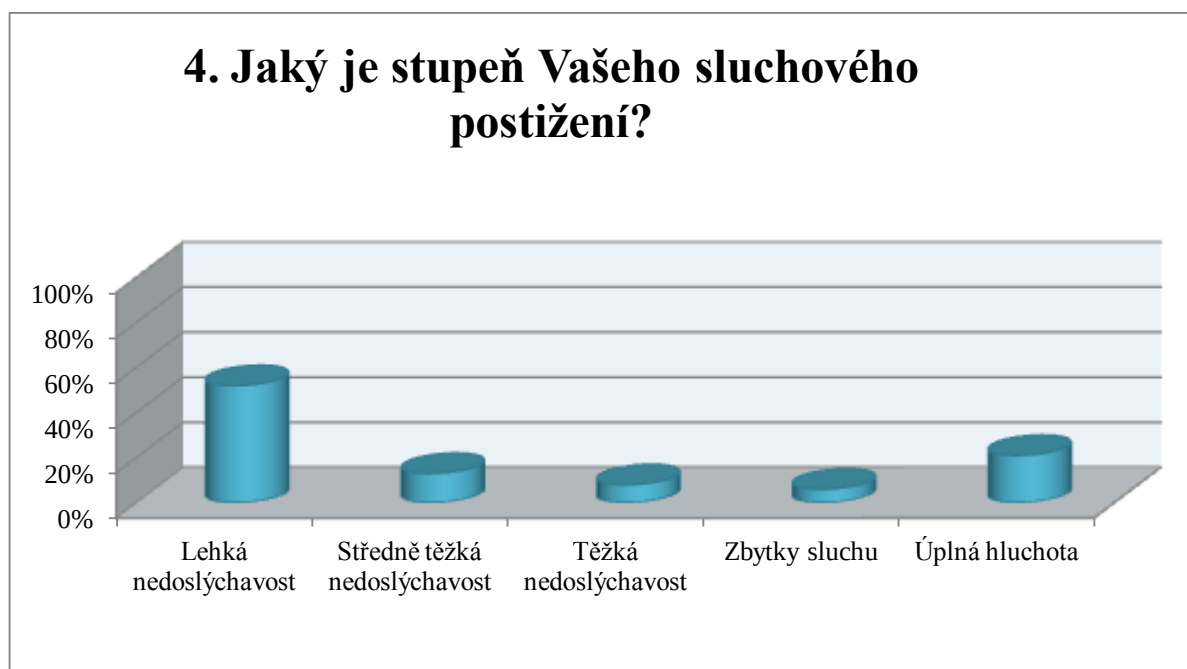
Tabulka s grafem č. 3 nám udávají, kolik respondentů mělo někdy v práci problémy se svými slyšícími kolegy. Z celkového počtu 52 respondentů odpovědělo 12 (23 %), že ano a 40 (77 %), že ne.

V případě odpovědi ano, kterou napsalo 12 respondentů (23 %), mohli respondenti doplnit ke své odpovědi o jaké problémy (jakého charakteru) se jednalo. 6 z 12 respondentů se shodlo na problémech týkající se komunikace a s ní souvisejícími nedorozuměními, 3 respondenti uvedli problémy týkající se neochoty svých kolegů v práci něco jim vysvětlit, 1 respondent uvedl jako problém osobní konflikt a 2 z 12 respondentů se k doplňující otázce nevyjádřili.

Tabulka č. 4: Jaký je stupeň Vašeho sluchového postižení?

Možnosti odpovědí	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
Lehká nedoslýchavost	27	52 %
Středně těžká nedoslýchavost	7	13 %
Těžká nedoslýchavost	4	8 %
Zbytky sluchu	3	6 %
Úplná hluchota	11	21 %

Graf č. 4: Jaký je stupeň Vašeho sluchového postižení?

Tabulka a graf č. 4 udávají množství respondentů dle jednotlivých stupňů sluchového postižení. Nejvíce respondentů odpovědělo, že trpí lehkou nedoslýchavostí, jednalo se o 27 respondentů (52 %), druhým nejčastěji uváděným sluchovým postižením mezi respondenty byla úplná hluchota, celkem 11 (21 %), třetí nejčastěji uváděnou odpovědí byla středně těžká nedoslýchavost, celkem 7 (13 %), na čtvrté pozici v četnosti byla těžká nedoslýchavost, uvedli ji celkem 4 respondenti (8 %), a nejméně častým sluchovým postižením byly zbytky sluchu, celkem 3 (6 %).

Tabulka č. 5: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Možnosti odpovědí	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
Základní	6	11 %
Střední odborné učiliště	28	54 %
Středoškolské s maturitou	14	27 %
Vysokoškolské	4	8 %

Graf č. 5: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

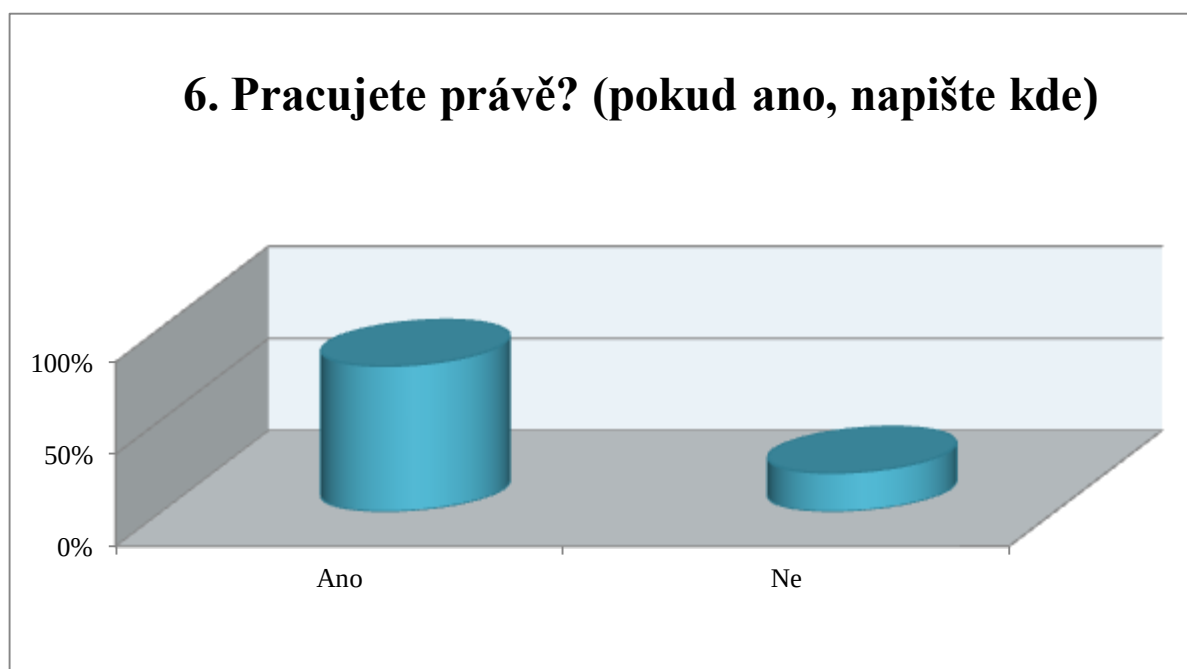

Otázka č. 5 se zaměřuje na stupeň dosaženého vzdělání dotázaných osob se sluchovým postižením. Z tabulky a grafu č. 5 můžeme vyčíst, že nejčastěji dosažené vzdělání dotázaných osob se sluchovým postižením je vzdělání na úrovni středního odborného učiliště, celkem 28 respondentů (54 %), druhou pozici obsadilo vzdělání středoškolské s maturitou, celkem takto odpovědělo 14 dotázaných (27 %), na třetí pozici v četnosti je vzdělání základní, jedná se o 6 respondentů (11 %) a vzdělání vysokoškolské zodpověděli celkem 4 respondenti (8 %).

Tabulka č. 6: Pracujete právě? (pokud ano, napište kde)

Možnosti odpovědí	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
Ano	41	79 %
Ne	11	21 %

Graf č. 6: Pracujete právě? (pokud ano, napište kde)

Z tabulky a grafu č. 6 vyplývá, že celkem z 52 respondentů právě pracuje 41 (79 %) a momentálně nepracuje 11 respondentů (21 %).

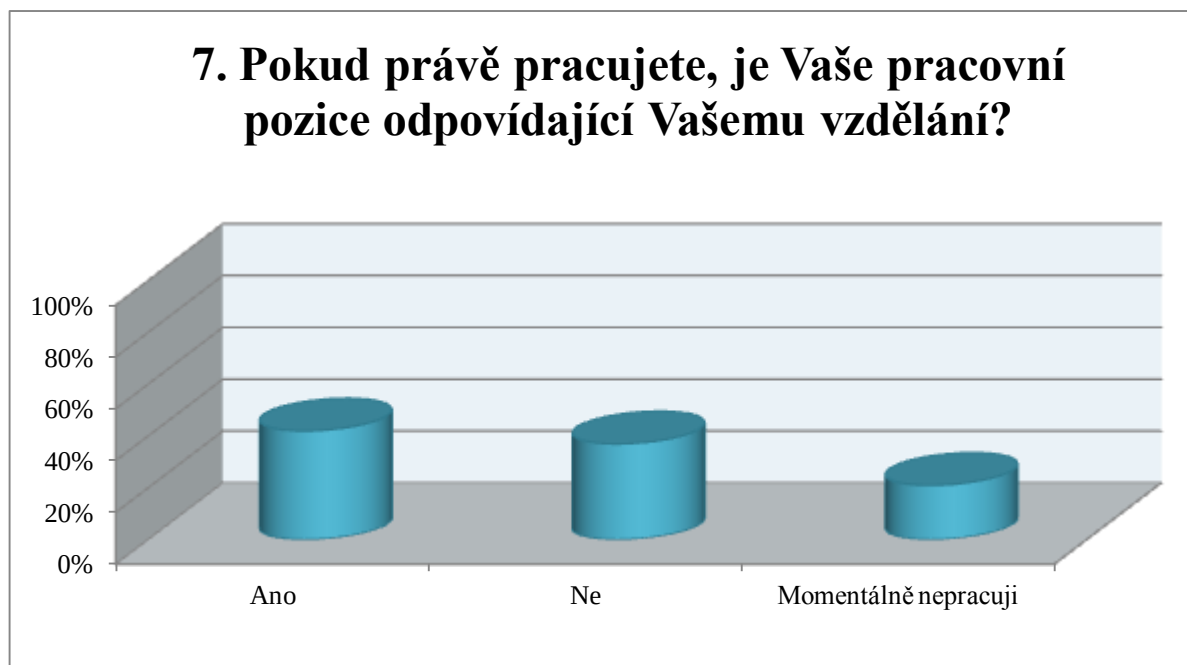
Respondenti, kteří uvedli, že momentálně pracují, měli uvést, kde nebo na jaké pracovní pozici. Ze 41 současně zaměstnaných respondentů na doplňující otázku, kde právě pracují, odpovědělo 35.

Mezi uvedené odpovědi patřilo: švadlena (2x), instalatér, DKMO Ostrava, kuchařka (2x), operátor výroby v Mondelezu (2x), cukrářka, elektrikář, číšník, řidič pro firmu Bidfood, knihkupectví, Kaufland, ZŠ pro sluchově postižené, ředitelství silnic a dálnic ČR (2x), autoservis, Lesní správa Opava, poštovní spořitelna, Albert, skladník (2x), McDonald Ostrava, restaurace, obecní úřad, OSVČ, prodavač/ka (2x), úklidová četa obce, řeznictví, úklid domácností, Tesco, dělník na stavbě, České dráhy.

Tabulka č. 7: Pokud právě pracujete, je Vaše pracovní pozice odpovídající Vašemu vzdělání?

Možnosti odpovědí	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
Ano	22	42 %
Ne	19	37 %
Momentálně nepracuji	11	21 %

Graf č. 7: Pokud právě pracujete, je Vaše pracovní pozice odpovídající Vašemu vzdělání?

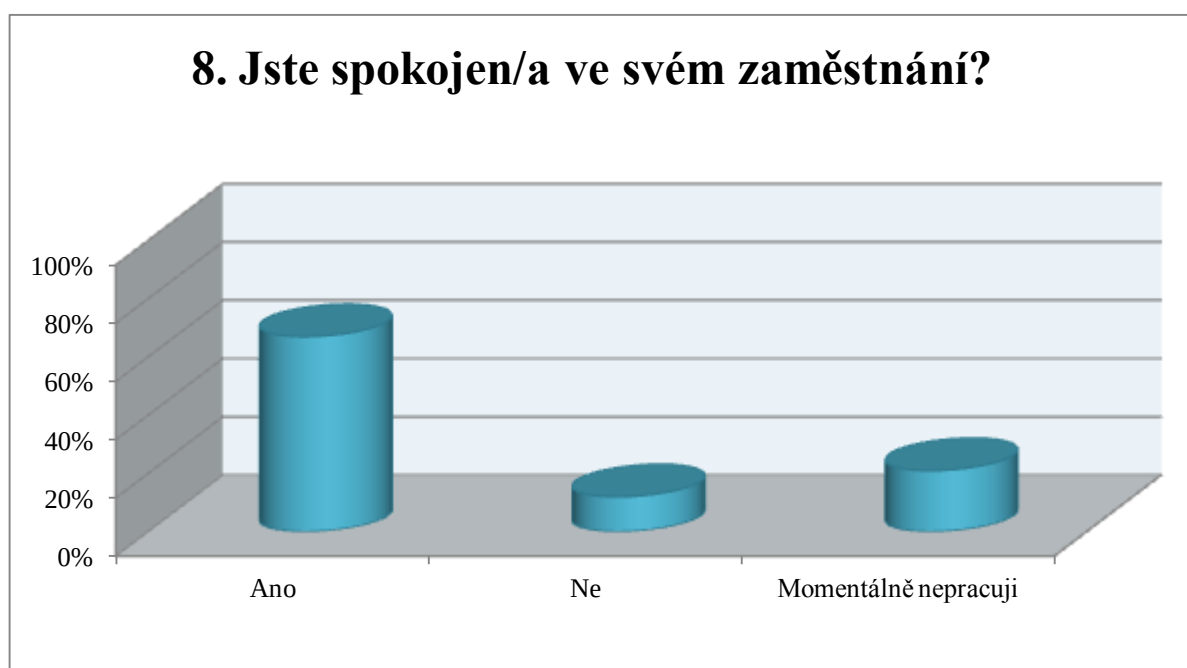

Tabulka s grafem č. 7 nám ukazují odpovědi respondentů na otázku, zda je jejich pracovní pozice odpovídající jejich vzdělání. Na tuto otázku odpovědělo ano celkem 22 respondentů (42 %), ne odpovědělo 19 respondentů (37 %). Značné množství dotázaných již nepracuje, proto odpověděli na tuto otázku, že momentálně nepracují. Celkem se jedná o 11 respondentů (21 %).

Tabulka č. 8: Jste spokojen/a ve svém zaměstnání?

Možnosti odpovědí	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
Ano	35	67 %
Ne	6	12 %
Momentálně nepracuji	11	21 %

Graf č. 8: Jste spokojen/a ve svém zaměstnání?

Z tabulky a grafu č. 8 jasně vyplývá, že je ve svém zaměstnání spokojeno celkem 35 respondentů (67 %), což je poměrně větší množství než těch, kteří na tuto otázku odpověděli, že spokojeni nejsou, což je celkem 6 (12 %). Momentálně nepracujících je 11 (21 %).

Tabulka č. 9: Jakou možnost jste využil/a při hledání zaměstnání?

Možnosti odpovědí	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
Internet	21	40 %
Úřad práce	10	19 %
Organizace či agentura pro osoby se sluchovým postižením	6	12 %
Kamarádi	5	10 %
Inzerát v novinách	7	13 %
Jiné	3	6 %

Graf č. 9: Jakou možnost jste využil/a při hledání zaměstnání?

Z tabulky a grafu č. 9 vyplývá, že nejvyšší počet dotázaných využilo při hledání zaměstnání možností internetu, celkem 18 (35 %), druhou nejčastější odpovědí dotázaných na tuto otázku byl Úřad práce, celkem 10 (19 %), na třetí pozici v četnosti odpovědí byl inzerát v novinách, celkem 7 (13 %), čtvrtou nejčastější odpovědí respondentů na tuto

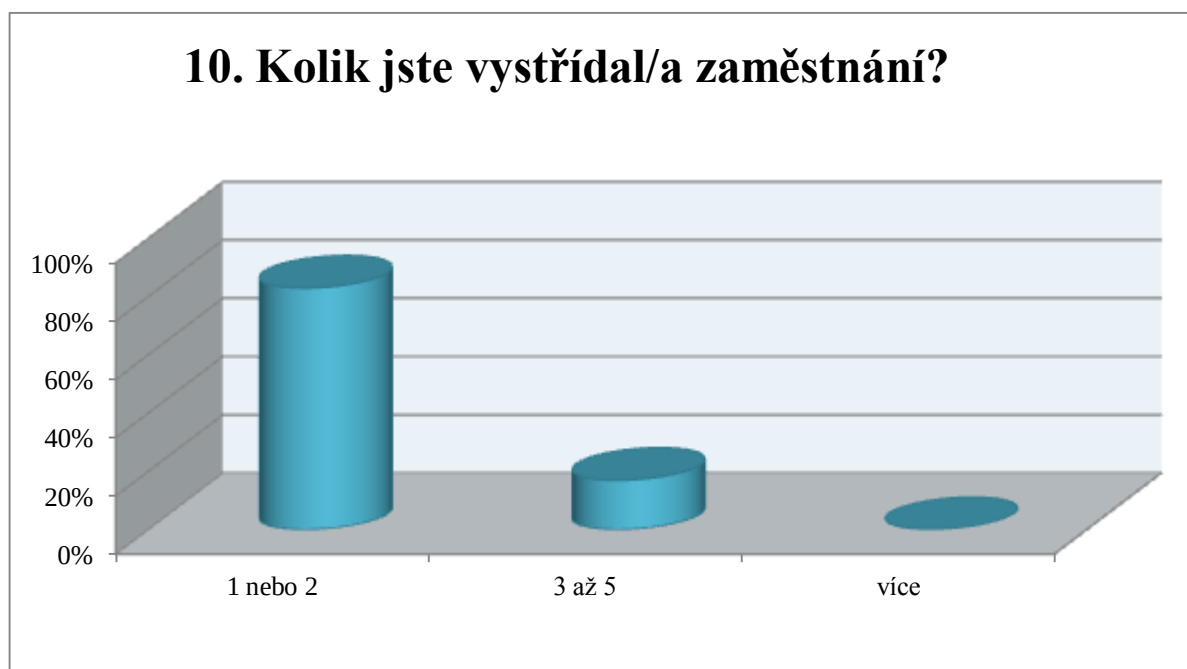
otázku byla organizace či agentura pro osoby se sluchovým postižením, jednalo se o 6 respondentů (12 %), kamarádi

byla pátá nejčastější odpověď, jednalo se o 5 respondentů (10 %), kteří takto odpověděli a nejméně častou odpovědí byla nespecifikovaná odpověď jiné, celkem 3 respondenti (6 %).

Tabulka č. 10: Kolik jste vystřídal/a zaměstnání?

Možnosti odpovědí	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
1 nebo 2	43	83%
3 až 5	9	17%
více	0	0%

Graf č. 10: Kolik jste vystřídal/a zaměstnání?

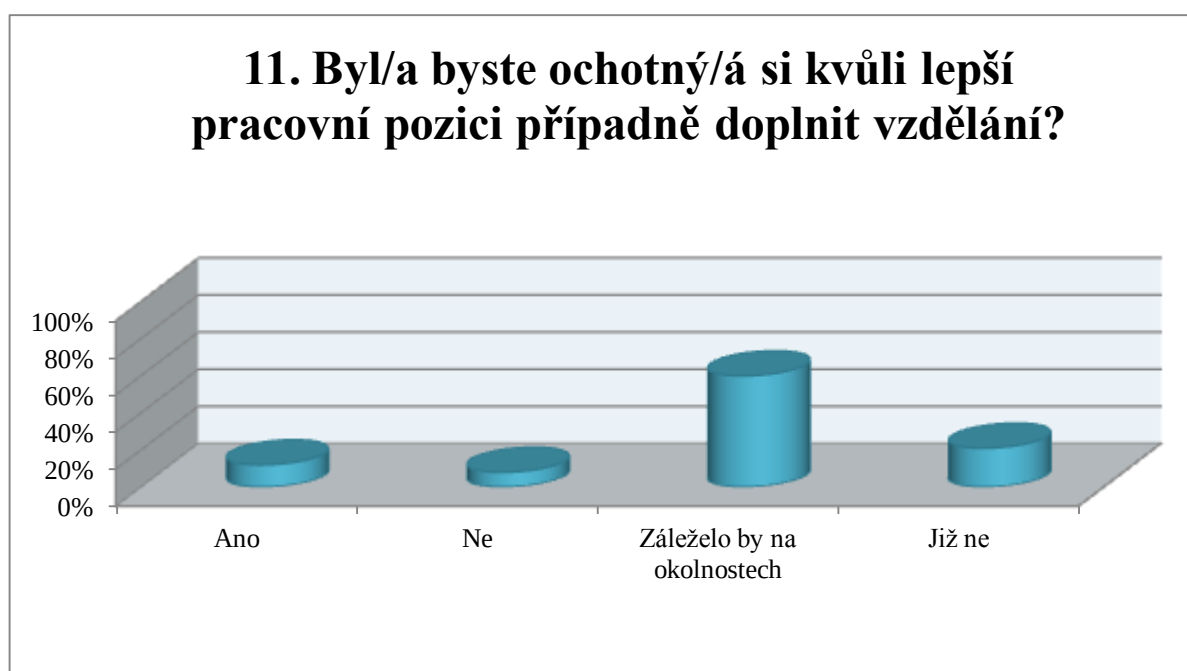

Nejčastější odpovědí na otázku č. 10 ohledně počtu vystřídaných zaměstnání byla odpověď 1 nebo 2, celkem takto odpovědělo 43 respondentů (83 %), zbývajících 9 respondentů zodpovědělo, že vystříдалo 3 až 5 zaměstnání (17 %). Více než 5 zaměstnání nevystřídal nikdo z dotázaných (0 %).

Tabulka č. 11: Byl/a byste ochotný/á si kvůli lepší pracovní pozici případně doplnit vzdělání?

Možnosti odpovědí	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
Ano	6	11 %
Ne	4	8 %
Záleželo by na okolnostech (věk, délka studia, dostupnost školy apod.)	31	60 %
Již ne (jsem v důchodu)	11	21 %

Graf č. 11: Byl/a byste ochotný/á si kvůli lepší pracovní pozici případně doplnit vzdělání?

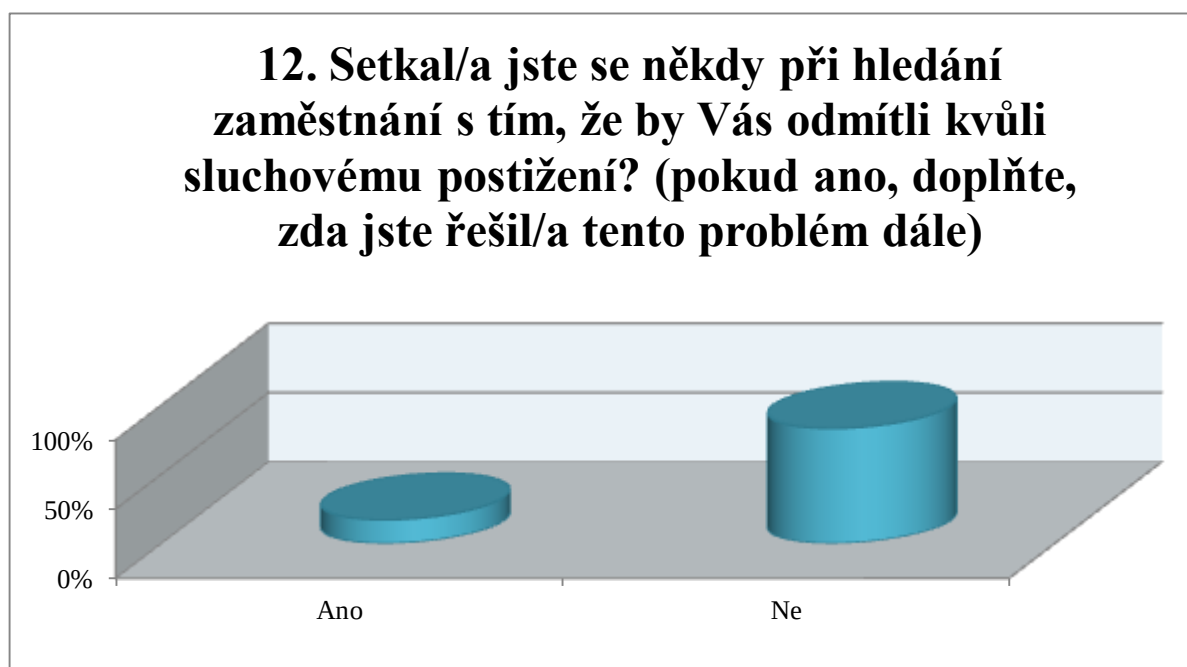

Dle tabulky a grafu č. 11 vyplývá, že na otázku, zda by si dotázaní byli ochotni kvůli lepší pracovní pozici doplnit vzdělání, by u většiny záleželo na okolnostech (např. věk, délka studia, dostupnost školy apod.), celkem s tímto souhlasilo 31 respondentů (60 %). Značná část respondentů je již ve starobním důchodu, tudíž na tuto otázku odpověděla, že již ne, celkem 11 (21 %). Větší počet respondentů, 6 (12 %) odpovědělo, že ano, zatímco nejmenší počet respondentů odpověděl, že ne, celkem 4 (8 %).

Tabulka č. 12: Setkal/a jste se někdy při hledání zaměstnání s tím, že by Vás odmítli kvůli sluchovému postižení? (pokud ano, doplňte, zda jste řešil/a tento problém dále)

Možnosti odpovědí	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
Ano	9	17 %
Ne	43	83 %

Graf č. 12: Setkal/a jste se někdy při hledání zaměstnání s tím, že by Vás odmítli kvůli sluchovému postižení? (pokud ano, doplňte, zda jste řešil/a tento problém dále)

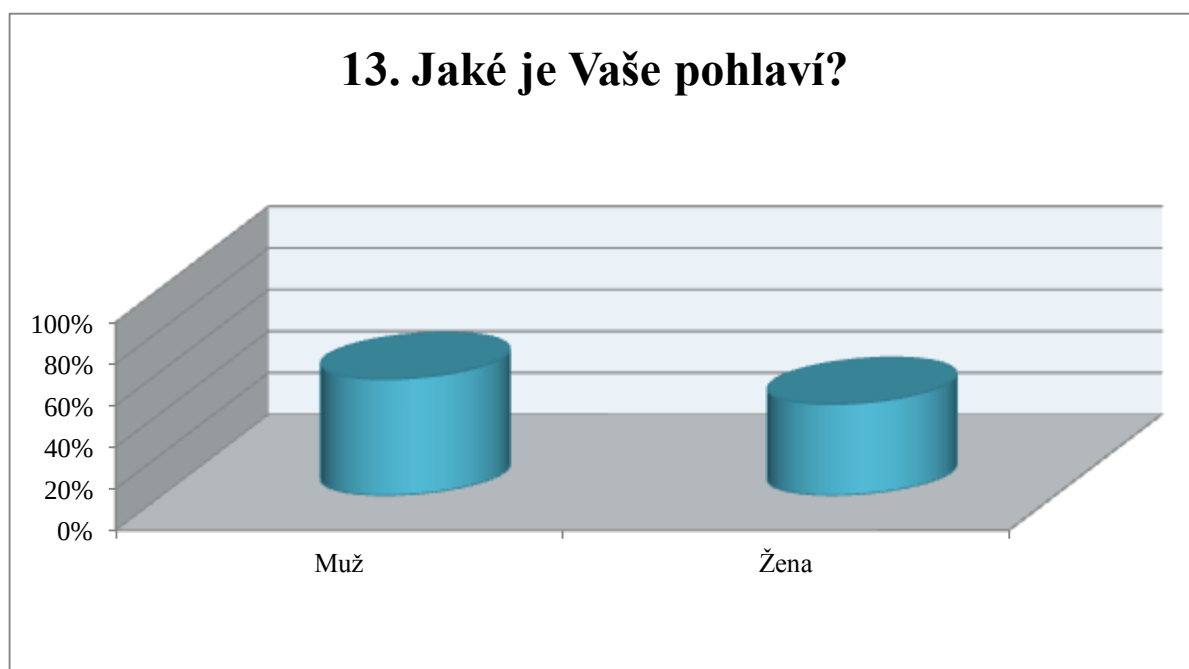

Na otázku č. 12, zda se dotázaní někdy setkali při hledání zaměstnání s tím, že by je odmítli kvůli sluchovému postižení, zodpověděla převážná část, že ne, celkem 43 z dotázaných (83 %). Naopak odpověď ano zvolilo 9 respondentů (17 %). Doplňující otázkou pro těchto 9 respondentů bylo, zda tento problém s odmítnutím řešili nějakým způsobem dále. 6 z 9 dotázaných odpovědělo, že ne, zatímco 3 z 9, že ano, že se pokusili o řešení za pomoci jiných osob.

Tabulka č. 13: Jaké je Vaše pohlaví?

Možnosti odpovědí	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
Muž	29	56 %
Žena	23	44 %

Graf č. 13: Jaké je Vaše pohlaví?

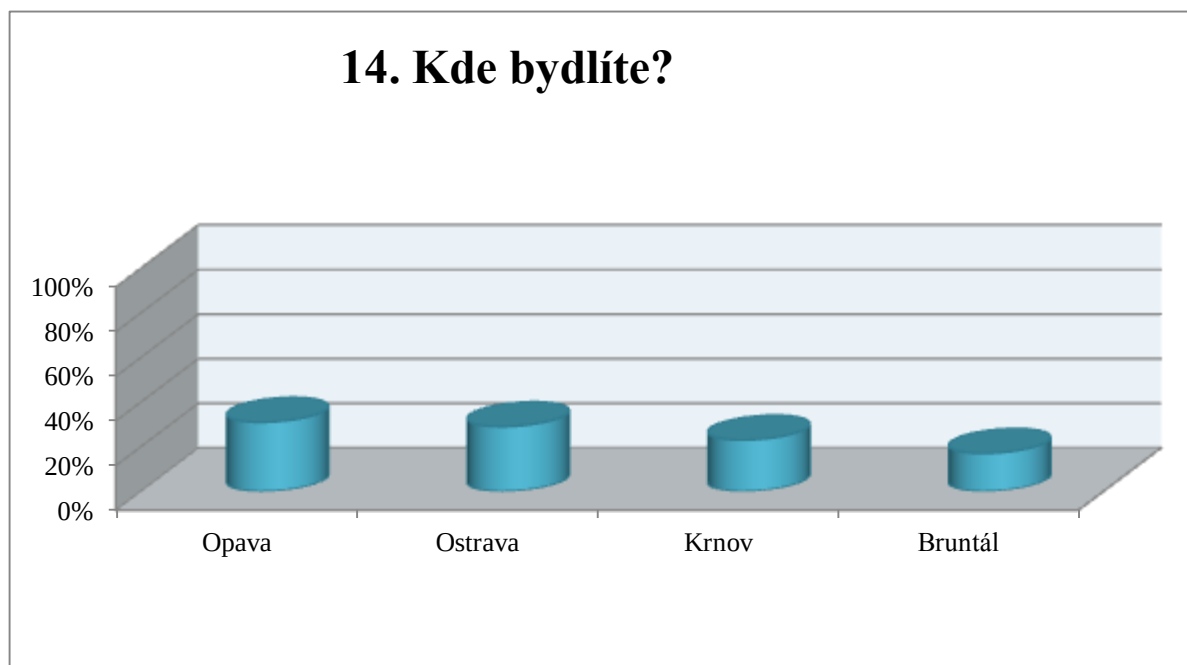

Z tabulky a grafu č. 13 vyplývá, že nepatrně více respondentů bylo mužského pohlaví, jednalo se o 29 mužů (56 %) z celkového počtu 52 respondentů, zatímco respondentů ženského pohlaví bylo o něco méně, celkem 23 (44 %).

Tabulka č. 14: Kde bydlíte?

Možnosti odpovědí	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
Opava	16	31 %
Ostrava	15	29 %
Krnov	12	23 %
Bruntál	9	17 %

Graf č. 14: Kde bydlíte?

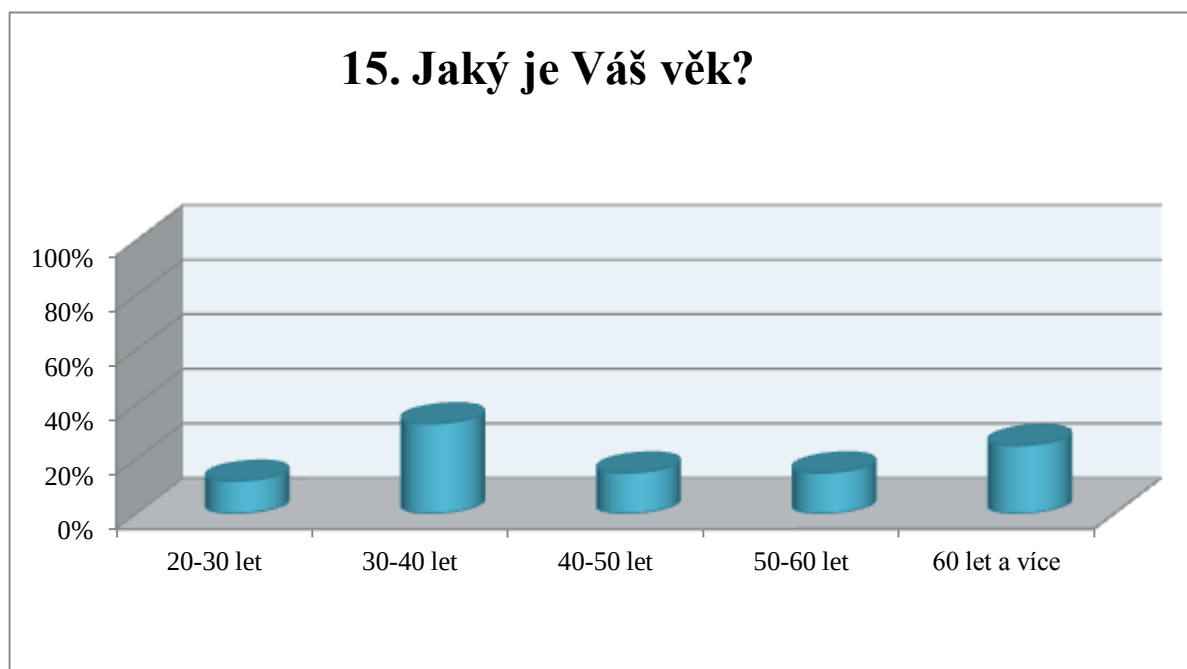

Pro otázku č. 14 měli respondenti možnost volné odpovědi, ale vzhledem k tomu, že byl výzkum realizován v těchto městech, z tabulky a grafu č. 14 je patrné, že nejvyšší počet respondentů pochází z okresu Opava, celkem se jedná o 16 respondentů (31 %), druhý nejvyšší počet respondentů pochází z Ostravy, jedná se o celkem 15 dotázaných z celkového počtu (29 %), z Krnova pochází 12 respondentů (23 %) a z okresu Bruntál 9 (17 %).

Tabulka č. 15: Jaký je Váš věk?

Možnosti odpovědí	Množství respondentů	Podíl respondentů v %
20–30 let	6	12 %
30–40 let	17	33 %
40–50 let	10	19 %
50–60 let	8	15 %
60 let a více	11	21 %

Graf č. 15: Jaký je Váš věk?

Nejvíce respondentů můžeme podle tabulky a grafu č. 15 pozorovat v odpovědi 30–40 let, celkem takto odpovědělo 17 respondentů (33 %), druhou pozici v četnosti odpovědí má odpověď 60 let a více, celkem takto odpovědělo 11 respondentů (21 %), 10 respondentů (19 %) odpovědělo, že se nachází ve věkové kategorii 40–50 let, 8 respondentů (15 %) můžeme pozorovat ve věkové kategorii 50–60 let a a nejméně respondentů zvolilo jako svou odpověď věkovou kategorii 20–30 let, celkem 6 (12 %).

5.5 Interpretace získaných dat

Tabulka č. 16: Preferovaný komunikační systém při komunikaci v soukromém životě a při komunikaci v práci (otázka č. 1 a otázka č. 2)

Komunikační systém	V soukromém životě	V práci
Mluvená řeč	32 (61 %)	29 (56 %)
Znakový jazyk	15 (29 %)	14 (27 %)
Prstová abeceda	0 (0 %)	0 (0 %)
Totální komunikace	5 (10 %)	7 (13 %)
Písemná forma jazyka	0 (0 %)	2 (4 %)

Otázka č. 1 (Jaký komunikační systém preferujete při komunikaci v soukromém životě?) a otázka č. 2 (Jaký komunikační systém preferujete při komunikaci v práci?) se zaměřovaly na zjištění, jaký komunikační systém osoby se sluchovým postižením preferují při komunikaci v soukromém životě a v práci.

Z tabulky č. 16 vyplývá, že v soukromí i v práci převládá u osob se sluchovým postižením ze všech komunikačních systémů nejvíce mluvená řeč, zatímco nejméně osoby se sluchovým postižením preferují dorozumívání prstovou abecedou, jako odpověď ji nezvolil žádný z respondentů. Většina z respondentů ji asi řadilo spíše do totální komunikace.

Znakový jazyk je v obou případech druhou nejčtenější odpovědí. Téměř rovnocenně užívaným je znakový jazyk v soukromí i v práci. Totální komunikaci zvolilo jako svou odpověď větší množství lidí, kteří ji preferují spíše v práci než v soukromí. Písemnou formu jazyka neoznačil jako preferovaný komunikační systém v soukromém životě žádný respondent, zatímco v práci ji upřednostňují dva z celkového počtu respondentů.

Tabulka č. 17: Souvislost mezi stupněm sluchového postižení a mezi problémy v práci (otázka č. 3 a otázka č. 4)

Stupeň sluchového postižení	Množství respondentů	Problémy v práci
Lehká nedoslýchavost	27 (52 %)	1 (3,7 %)
Středně těžká nedoslýchavost	7 (13 %)	1 (14,3 %)
Těžká nedoslýchavost	4 (8 %)	2 (55 %)
Zbytky sluchu	3 (6 %)	2 (66,7 %)
Úplná hluchota	11 (21 %)	6 (54,5 %)

Otázka č. 4 se zabývala stupněm sluchového postižení u dotázaných osob se sluchovým postižením. Nyní si uvedeme v tabulce č. 17, zda má nebo někdy měl daný stupeň sluchového postižení u dotázaných osob vliv na to, jestli se někdy setkali s problémy v práci (otázka č. 3).

Z celkového počtu 52 respondentů se vyjádřilo celkem 12, že mělo v práci problémy se svými kolegy. Z tabulky je patrné, že nejvíce se s problémy potýkají osoby trpící úplnou hluchotou, celkem se jedná o 6 respondentů. Jedná se o jedince s nejvyšší ztrátou sluchu, což můžeme usuzovat jako hlavní důvod, proč právě tyto osoby narážejí nejvíce na problémy v práci. Z celkem 3 respondentů se zbytky sluchu odpověděli 2, že se také potýkali s problémy v práci, stejně jako 2 osoby s těžkou nedoslýchavostí z celkem 4. V kategorii osob s lehkou nedoslýchavostí uvedla pouze 1 z celkem 27 problémy v práci, shodně jako 1 osoba v kategorii osob se středně těžkou nedoslýchavostí.

Je tedy patrné, že nejvíce problémů v práci mají osoby s nejvyšší ztrátou sluchu, což souvisí zejména s možnostmi komunikace. Doplnují otázkou k otázce č. 3 (Měl/a jste někdy v práci problémy se slyšícími kolegy?) bylo doplnit v případě odpovědi ano, o jaké problémy se jednalo. Mezi nejčastěji uváděné důvody těchto problémů uvedlo 6 respondentů problémy týkající se komunikace a s ní souvisejícími nedorozuměními, 3 respondenti uvedli problémy, které se týkaly neochoty svých kolegů něco jim vysvětlit, 1 respondent uvedl jako problém osobní konflikt a 2 respondenti se k doplňující otázce nevyjádřili.

Tabulka č. 18: Souvislost mezi stupněm sluchového postižení a tím, zda jsou respondenti v současné době zaměstnaní (otázka č. 4 a otázka č. 6)

Stupeň sluchového postižení	Množství respondentů	Právě pracujících
Lehká nedoslýchavost	27 (52 %)	24 (88,8 %)
Středně těžká nedoslýchavost	7 (13 %)	6 (85,7 %)
Těžká nedoslýchavost	4 (8 %)	3 (75 %)
Zbytky sluchu	3 (6 %)	3 (100 %)
Úplná hluchota	11 (21 %)	5 (45,5 %)

Tabulka č. 18 poukazuje na zaměstnanost osob s konkrétním stupněm sluchového postižení. Můžeme zde vidět, že nejvyšší počet zaměstnaných osob se nachází v kategorii lehké nedoslýchavosti, která tvoří nejpočetnější skupinu osob se sluchovým postižením. Celkem se jedná o 23 v současnosti zaměstnaných osob s lehkou nedoslýchavostí. V kategorii osob se středně těžkou nedoslýchavostí se jedná o 5 zaměstnaných osob, v kategorii těžké nedoslýchavosti se jedná o 3 zaměstnané, stejně jako v kategorii osob se zbytky sluchu. Z 11 osob s úplnou hluchotou v současnosti pracuje 5 z 11.

Dalo by se říci, že stupeň sluchového postižení v tomto případě až natolik neovlivňuje zaměstnanost osob se sluchovým postižením. Podíl zaměstnaných je vyjma kategorie úplné hluchoty rovnoměrný.

Tabulka č. 19: Souvislost mezi nejvyšším dosaženým vzděláním a zaměstnáním v současnosti (otázka č. 5 a otázka č. 6)

Nejvyšší dosažené vzdělání	Množství respondentů	Právě pracující	Právě nepracující
Základní	6 (11 %)	4 (66,6 %)	2 (33,3 %)
Střední odborné učiliště	28 (54 %)	21 (75 %)	7 (25 %)
Středoškolské s maturitou	14 (27 %)	12 (85,7 %)	2 (14,3 %)
Vysokoškolské	4 (8 %)	4 (100 %)	0 (0 %)

Z tabulky č. 19 vyplývá, že nejvyšší dosažené vzdělání respondentů nehraje příliš velkou roli v zaměstnanosti osob se sluchovým postižením. Nejvyšší nezaměstnanost můžeme vidět u osob se vzděláním na úrovni středního odborného učiliště, celkem se jedná o 7 nezaměstnaných respondentů. U dotázaných se vzděláním základním a středoškolským se v obou případech jedná o 2 nezaměstnané respondenty. Naopak, žádnou nezaměstnanost vidíme u osob se vzděláním vysokoškolským.

Tabulka č. 20: Souvislost mezi nejvyšším dosaženým vzděláním a odpovídající pracovní pozicí (otázka č. 5 a otázka č. 7)

Nejvyšší dosažené vzdělání	Množství respondentů	Pracovní pozice odpovídá	Pracovní pozice neodpovídá	Momentálně nepracuji
Základní	6 (11 %)	3 (50 %)	1 (16,7 %)	2 (33,3 %)
Střední odborné učiliště	28 (54 %)	16 (57 %)	5 (18 %)	7 (25 %)
Středoškolské s maturitou	14 (27 %)	2 (14,3 %)	10 (71,4 %)	2 (14,3 %)
Vysokoškolské	4 (8 %)	1 (25 %)	3 (75 %)	0 (0 %)

Tabulka č. 20 shrnuje získaná data otázek č. 5 (Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání) a č. 7 (Pokud právě pracujete, je Vaše pracovní pozice odpovídající Vašemu vzdělání?).

Z tabulky můžeme vidět, že z celkového množství 6 respondentů s nejvyšším dosaženým vzděláním základním mají odpovídající pracovní pozici 3 osoby a neodpovídající pracovní pozici 1 osoba, 2 z nich momentálně nepracují. V případě osob s nejvyšším dosaženým vzděláním střední odborné učiliště má odpovídající pracovní pozici 16 osob, neodpovídající pracovní pozici má 5 osob, momentálně nepracujících je 7. Nejvíce osob na neodpovídající pracovní pozici můžeme vidět v kategorii osob se středoškolským vzděláním s maturitou, jedná se o 10 osob, zatímco 2 osoby pracují na odpovídající pracovní pozici dle svého vzdělání, 2 osoby nepracují. Z celkového počtu 4 osob s vysokoškolským vzděláním pracují celkem 3 osoby na neodpovídající pracovní pozici, což je v tomto poměru hodně, zatímco 1 pracuje na odpovídající pozici.

Tudíž můžeme usuzovat, že osoby s nejvyšším dosaženým vzděláním nejčastěji pracují na pracovní pozici, která neodpovídá jejich dosaženému vzdělání, což souvisí i s problémem dnešní doby zaměstnávat zejména vysokoškolsky vzdělané osoby. Více jsou vyhledávány osoby vyučené v řemesle.

Tabulka č. 21: Souvislost mezi odpovídající pracovní pozicí a spokojeností v práci (otázka č. 7 a otázka č. 8)

Možnosti odpovědí	Množství respondentů	Spokojen/a v zaměstnání	Nespokojen/a v zaměstnání
Osoby pracující na odpovídající pracovní pozici	22 (42 %)	20 (91 %)	2 (9 %)
Osoby nepracující na odpovídající pracovní pozici	19 (37 %)	15 (79 %)	4 (21 %)
Momentálně nepracují	11 (21 %)	-	-

Tabulka č. 21 se zaměřuje na souvislost mezi odpovídající pracovní pozicí a spokojeností v práci. Z celkového počtu 22 osob pracujících na odpovídající pracovní pozici je celkem 20 spokojeno ve svém zaměstnání, zatímco 2 osoby spokojeny nejsou.

Z celkového počtu 19 osob pracujících na neodpovídající pracovní pozici je celkem 15 spokojeno ve svém zaměstnání, zatímco 4 osoby spokojeny nejsou, což je více než v případě osob s odpovídající pracovní pozicí. Momentálně nepracujících je 11 osob. Celkově můžeme pouze usuzovat, že se spokojenost v práci odvíjí od odpovídající pracovní pozice.

Tabulka č. 22: Souvislost mezi nejvyšším dosaženým vzděláním a možnostmi hledání práce (otázka č. 5 a otázka č. 9)

Nejvyšší dosažené vzdělání	Množství respondentů	Internet	Úřad práce	Organizace či agentura pro osoby se SP	Kamarádi	Inzerát v novinách	Jiné
Základní	6 (11 %)	1 (16,6 %)	3	0 (0 %)	1 (16,6 %)	1 (16,6 %)	0 (0 %)
Střední odborné učiliště	28 (54 %)	9 (32 %)	5 (17,9 %)	3 (10,7 %)	4 (14,2 %)	4 (14,2 %)	3 (10,7 %)
Středoškolské s maturitou	14 (27 %)	8 (57 %)	2 (14,2 %)	2 (14,2 %)	0 (0 %)	2 (14,2 %)	0 (0 %)
Vysokoškolské	4 (8 %)	3 (75 %)	0 (0 %)	1 (25 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)

Tabulka č. 22 nám poukazuje na souvislost mezi nejvyšším dosaženým vzděláním a možnostmi hledání práce osoby se sluchovým postižením. Osoby s nejvyšším dosaženým vzděláním na úrovni základní nejčastěji hledaly práci přes Úřad práce, celkem 3 z 6 dotázaných, osoby se vzděláním na úrovni středního odborného učiliště nejčastěji našly práci přes internet, celkem 9 osob z 28, osoby se vzděláním středoškolským s maturitou našly nejčastěji práci přes internet, celkem se jedná o 8 osob z 14 a osoby s vysokoškolským vzděláním také nejčastěji uvedly, že našly práci přes internet, jedná se o 3 osoby ze 4.

Dalo by se říci, že nejčastější možností, jak si najít práci, je pro většinu lidí v současné době internet. Odpověď internet byla v otázce č. 9 nejčastější položkou, naopak

hledání práce jiným způsobem, např. přes kamarády nebo pomocí agentury nebo organizace pro osoby se sluchovým postižením, je již méně časté.

Z tabulky vyplývá, že dosažené vzdělání v jisté míře může souviset s informovaností o možnostech hledání práce. Podle výsledků častěji našly práci přes internet osoby s vyšším vzděláním, naopak osoby s nižším vzděláním volily při hledání práce spíše Úřad práce.

Tabulka č. 23: Souvislost mezi místem bydliště a zaměstnaností osob se sluchovým postižením (otázka č. 6 a otázka č. 14)

Místo bydliště	Množství respondentů	Momentálně pracující	Momentálně nepracující
Okres Opava	16 (31 %)	13 (81,25 %)	3 (18,75 %)
Okres Ostrava–město	15 (29 %)	13 (86,6 %)	2 (13,3 %)
Krnov a okolí	12 (23 %)	8 (66,6 %)	4 (33,3 %)
Okres Bruntál	9 (17 %)	4 (44,4 %)	5 (55,6 %)

Tabulka č. 23 nám ukazuje, jak spolu souvisí místo bydliště s mírou zaměstnanosti v této lokalitě u osob se sluchovým postižením. Dle tabulky vidíme, že nejvyšší počet respondentů pochází z okresu Opava a o 1 osobu méně z okresu Ostrava–město. V těchto dvou okresech vidíme nejvyšší zaměstnanost osob se sluchovým postižením, v obou případech se jedná o 13 osob. Nezaměstnané jsou v okrese Opava momentálně 3 osoby, v okrese Ostrava–město o 1 osobu méně, celkem 2 nezaměstnané osoby. Z tabulky dále vyplývá, že v okolí města Krnov je z celkového počtu 12 zde žijících respondentů zaměstnaných momentálně 8, nezaměstnané jsou nyní 4 osoby. Nejvyšší počet nezaměstnaných osob můžeme spatřit v okrese Bruntál, celkem se jedná o 5 nezaměstnaných osob. Zaměstnání mají v současnosti pouze 4 osoby z celkového počtu 9 osob žijících v okrese Bruntál.

Z tabulky je tedy patrné, že nejvyšší míra nezaměstnanosti se pohybuje v okolí města Bruntál, což je informace častokrát se objevující v nejrůznějších statistikách týkající se zaměstnanosti osob v celé České republice.

Tabulka č. 24: Souvislost mezi věkem respondentů a jejich ochotou doplnit si vzdělání (otázka č. 11 a otázka č. 15)

Věk	Množství respondentů	Ano (byl/a bych ochotný/á)	Ne (nebyl/a bych ochotný/á)	Záleželo by na okolnostech	Již ne (jsem v důchodu)
20–30 let	6 (12 %)	4 (66,6 %)	0 (0 %)	2 (33,3 %)	0 (0 %)
30–40 let	17 (33 %)	3 (17,6 %)	0 (0 %)	14 (82,3 %)	0 (0 %)
40–50 let	10 (19 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	10 (100 %)	0 (0 %)
50–60 let	8 (15 %)	0 (0 %)	4 (50 %)	4 (50 %)	0 (0 %)
60 let a více	11 (21 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	11

Z tabulky č. 24 vyplývá, že souvislost mezi věkem respondentů a jejich ochotou doplnit si vzdělání je velká. Osoby ve věkové kategorii 20–30 let odpověděly celkem 4 z 6, že by byly ochotny si doplnit vzdělání. U věkové kategorie 30–40 je již patrné, že by jejich ochota doplnit si požadované vzdělání velmi záležela na okolnostech, odpovědělo takto 14 osob, ve věkové kategorii 40–50 let je to velmi podobné, rovněž by ve většině případů záleželo na okolnostech, celkem u 10 osob. V kategorii 50–60 let to již nevypadá tak jednoznačně, 4 osoby označily jako odpověď, že by záleželo na okolnostech a 4 osoby odpověděly, že by nebyly ochotny si doplnit požadované vzdělání. Věková kategorie 60 a více let zahrnuje převážně osoby ve starobním důchodu, tudíž všech 11 osob označilo jako svou odpověď, že by již nebyly ochotny si doplnit požadované vzdělání, právě z tohoto důvodu.

5.6 Diskuse

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jaké mají osoby se sluchovým postižením možnosti pracovního uplatnění a jaké jsou jejich zkušenosti v této oblasti. K tomuto zjištění jsem směřovala pomocí výzkumného dotazníkového šetření, které bylo zaměřeno především na pět parciálních cílů.

Prvním cílem bylo zjistit, jaké je nejvyšší dosažené vzdělání osob se sluchovým postižením. Z výsledků výzkumného dotazníkového šetření vyplynulo, že mezi nejčastěji dosažené vzdělání osob se sluchovým postižením patří vzdělání na úrovni středního odborného učiliště. Z celkového počtu 52 respondentů takto odpověděla větší polovina, celkem 28 respondentů (54 %).

Druhým cílem bylo zjistit, jak souvisí toto nejvyšší dosažené vzdělání osob se sluchovým postižením s jejich pracovním uplatněním. Dle získaných dat nehraje nejvyšší dosažené vzdělání příliš velkou roli v zaměstnanosti osob se sluchovým postižením. Rozdíly v zaměstnanosti respondentů dle dosažené úrovně vzdělání nebyly příliš výrazné. V našem šetření můžeme nejvyšší nezaměstnanost vidět u osob se vzděláním na úrovni středního odborného učiliště, a to z důvodu nejvyššího počtu osob s tímto dosaženým vzděláním. Celkem se jedná o 7 momentálně nezaměstnaných osob (25 %). Naopak nejnižší nezaměstnanost můžeme vidět u osob se vzděláním vysokoškolským (0 %).

Co se týče nejvyššího dosaženého vzdělání v souvislosti s odpovídající pracovní pozicí, ve většině odpovědí respondentů se objevila odpověď, že jejich pracovní pozice neodpovídá jejich dosaženému vzdělání. Jedná se i o problém současnosti - zaměstnávat vysokoškolsky vzdělané osoby. Více jsou dnes vyhledávány osoby vyučené v řemesle.

Třetím cílem bylo zjistit, jaké možnosti využívají osoby se sluchovým postižením nejčastěji při hledání zaměstnání. Z výzkumného dotazníkového šetření vyplývá, že mezi osobami se sluchovým postižením je nejčastěji využívána možnost hledání zaměstnání přes internet. Z celkového počtu 52 respondentů ji jako odpověď označila převážná část, celkem 21 respondentů (40 %). V současnosti už možnosti hledání zaměstnání pomocí organizací, agentur nebo inzerátů v novinách nejsou tak časté, převládá internet.

Dle výsledků můžeme usuzovat, že výběr možnosti, jak si najít práci, je z části ovlivněn také dosaženou úrovní vzdělání, které v jisté míře může souviset s informovaností o možnostech hledání práce. Podle výsledků častěji našly práci přes internet osoby s vyšším vzděláním, naopak osoby s nižším vzděláním volily při hledání práce spíše Úřad práce.

Další cíl si kladl zjistit, zda se dotazované osoby se sluchovým postižením někdy ve svém životě již setkaly s problémy v práci se slyšícími kolegy. Z výsledků vyplývá, že větší část nezaznamenala žádné problémy v práci se slyšícími kolegy, jedná se o 40 respondentů (77 %). Naopak 12 respondentů (23 %) se již někdy ve svém životě s problémy v práci setkala.

Jako časté důvody těchto problémů respondenti uvedli problémy v komunikaci související s různými nedorozuměními a také neochotu svých kolegů něco jim vysvětlit. Tyto problémy se dle předpokladů nejčastěji týkaly osob s nejvyšší ztrátou sluchu.

Pátým cílem bylo zjistit, zda jsou osoby se sluchovým postižením spokojené se svým zaměstnáním a pracovním uplatněním. Z výsledků se dozvídáme, že kromě momentálně nepracujících respondentů, je větší část dotázaných spokojena ve svém zaměstnání. Celkem takto kladně odpovědělo 35 respondentů (67 %), pouhých 6 respondentů (12 %) odpovědělo, že spokojeni ve svém zaměstnání nejsou.

Celkově můžeme pouze usuzovat, že se spokojenost v práci odvíjí od odpovídající pracovní pozice. Z našich výsledků vyplynulo, že o trochu více jsou spokojenější v práci osoby pracující na pracovní pozici odpovídající jejich nejvyššímu dosaženému vzdělání.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala problematikou pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením, jejich možnostmi hledání způsobu práce i následného uplatnění v zaměstnání.

Diplomová práce se skládá z pěti kapitol. Teoretická část je obsažena v prvních čtyřech kapitolách, v poslední páté kapitole je obsažena praktická část práce.

První kapitola se dopodrobna věnovala problematice sluchového postižení, terminologickému vymezení osob se sluchovým postižením, klasifikaci sluchového postižení a to z hlediska stupně vady, místa poškození či doby vzniku.

Ve druhé kapitole jsem se zaměřila na komunikaci u osob se sluchovým postižením. Tato kapitola se věnovala zejména vymezení pojmu komunikace a rozdělení jednotlivých komunikačních systémů u osob se sluchovým postižením na auditivně–orální komunikační systémy a vizuálně–motorické komunikační systémy.

Třetí kapitola se zaměřovala na vzdělávání a profesní přípravu osob se sluchovým postižením. Vymezili jsme si předškolní, základní, středoškolské a vysokoškolské vzdělávání osob se sluchovým postižením a konkretizovali si jednotlivá vzdělávací zařízení.

Čtvrtá, stěžejní, kapitola, se dopodrobna zabývala tématem mé diplomové práce – pracovnímu uplatnění osob se sluchovým postižením. Věnovala se významu pracovního procesu u osob se sluchovým postižením, poradenství při volbě povolání, samotné volbě povolání, možnostem pracovního uplatnění i příčinám problematického pracovního uplatňování osob se sluchovým postižením. Dotazník celkem vyplnilo 52 respondentů z okolí mého bydliště, z Moravskoslezského kraje.

Pátá kapitola byla zaměřena na kvantitativní výzkumné šetření pomocí dotazníku. Hlavním cílem bylo zjistit, jaké mají osoby se sluchovým postižením možnosti pracovního uplatnění a jaké jsou jejich zkušenosti v této oblasti. Dotazník se skládal z celkem 15 otázek, otázky byly otevřené, uzavřené i polozavřené. Dotazník celkem vyplnilo 52 respondentů z okolí mého bydliště, z Moravskoslezského kraje.

Stanovených cílů se pomocí výzkumného šetření podařilo dosáhnout. Z výsledků jsme se dozvěděli, že nejčastější dosažené vzdělání osob se sluchovým postižením je na úrovni středního odborného učiliště. Dozvěděli jsme se také, že úroveň dosaženého vzdělání nemusí vždy souviset se zaměstnaností a odpovídajícím pracovním uplatněním

osob se sluchovým postižením. Nejčastěji využívanou možností hledání práce je u osob se sluchovým postižením internet. Tato možnost se týká více osob s vyšším vzděláním. Problémy v práci, s nimiž se setkávají osoby se sluchovým postižením, pramení nejčastěji z komunikačních nedorozumění a neochoty kolegů něco jim vysvětlit. Posledním zjištěním bylo, že osoby se sluchovým postižením jsou ve více případech spokojeny ve svém zaměstnání, ovšem častěji se to týká osob s pracovní pozicí, která odpovídá jejich nejvyššímu dosaženému vzdělání.

SHRNUTÍ

Diplomová práce je zaměřena na problematiku pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením v České republice, konkrétně v Moravskoslezském kraji. Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol, z toho první čtyři kapitoly tvoří teoretickou část a poslední kapitola tvoří praktickou část.

Teoretická část se zabývala terminologií sluchového postižení, klasifikací osob se sluchovým postižením podle různých kritérií, důležitostí komunikace osob se sluchovým postižením, klasifikací komunikačních systémů osob se sluchovým postižením, dále vzdělávání a profesní přípravě osob se sluchovým postižením pro povolání, pracovnímu uplatnění osob se sluchovým postižením, zejména významu pracovního procesu, poradenství při volbě povolání, samotné volbě povolání, možnostem pracovního uplatnění a také příčinám problematického pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením.

Praktická část nás seznámila s výsledky výzkumného dotazníkového šetření, které byly vypracovány do přehledných tabulek a grafů.

SUMMARY

The thesis is focused on the issue of job placement of people with hearing impairment in the Czech Republic, specifically in the Moravian-Silesian Region. The diploma thesis is divided into five chapters, of which the first four chapters form the theoretical part and the last chapter forms the practical part.

The theoretical part deals with the terminology of hearing impairment, the classification of people with hearing impairment according to various criteria, the importance of communication of people with hearing impairment, the classification of communication systems of people with hearing impairment, as well as the education and professional preparation of people with hearing impairment for occupation, in particular the importance of the work process, career guidance, the choice of profession itself, job opportunities and the causes of the problematic job placement of people with hearing disabilities.

The practical part introduced us to the results of the research questionnaire, which were elaborated into well-arranged tables and graphs.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BAJO, Ivan a Štefan VAŠEK. 1994. Pedagogika mentálne postihnutých: psychopédia. 1. vyd. Bratislava: Sapiientia, 251 s. ISBN 80-967180-1-0
2. BAKER-SHENK, Charlotte a Dennis COKELY. 1991. *American Sign Language: A Student Text*. Gallaudet University Press, 178 s. ISBN 978-0930323844
3. BENDL, Stanislav. 2015. *Vychovatelství*. Grada, 312 s. ISBN 978-80-247-4248-9.
4. BINGHAM COLE, Elizabeth a Carol Ann FLEXER. 2015. *Children with Hearing Loss: Developing Listening and Talking, Birth to Six, Third Edition*. Plural Publishing, Inc.; 3. edition, 504 s. ISBN 978-1597565660.
5. DILLENBURGER, Karola, Ewa MATUSKA, Marea DE BRUIJN a Hann RÜDIGER RÖTTGERS. 2019. *Job Coaches for Adults with Disabilities: A Practical Guide*. Jessica Kingsley Publishers, 224 s. ISBN 978-1785925467.
6. FORD, Jim, Gordon PARKER, Fiona FORD, Diana KLOSS, Simon PICKVANCE a Philip SAWNEY. 2008. *Rehabilitation for Work Matters*. Routledge; 1 edition, 280 s. ISBN 978-1857757866
7. HANÁKOVÁ, Adéla et al. 2015. *Vzdělání pohledem žáka se zdravotním postižením*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Monografie. ISBN 978-80-244-4924-1.
8. HLAĐO, Petr. 2012. *Profesní orientace adolescentů: pohledy z teorií a výzkumů*. Petr Hlado, 2012, 131 s. ISBN 9788073021641.
9. HORÁKOVÁ, Radka. 2012. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 159 s. ISBN 978-80-262-0084-0
10. HRUBÝ, J. 1997. Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu, I.díl. Praha: FRPSP, Septima, ISBN 80-7216-006-0
11. HRUBÝ, J. 1998. Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu II.díl. Praha: FRPSP, Septima, ISBN 80-7216-075-3
12. HUTYROVÁ, Miluše. 2014. *Přehled speciální pedagogiky: rámcové kompendium oboru*. Editor Milan VALENTA. Praha: Portál, 269 s. ISBN 978-80-262-0602-6

13. CHRÁSKA, Miroslav. 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. Grada Publishing, 265 s. ISBN 9788024713694.
14. JABŮREK, Josef. 1998. *Bilingvální vzdělávání neslyšících*. Praha: Septima, 43 s. ISBN 8072160524
15. JUNGWIRTHOVÁ, Iva. 2015. *Dítě se sluchovým postižením v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál, 191 s. ISBN 978-80-262-0944-7
16. KELNAROVÁ, Jarmila a Eva MATĚJKOVÁ. 2014. *Psychologie: pro studenty zdravotnických oborů*. 2. díl. Praha: Grada Publishing, 120 s. ISBN 978-80-247-3600-6
17. KNOTOVÁ, Dana, Lenka HLOUŠKOVÁ, Bohumíra LAZAROVÁ, Šárka PORTEŠOVÁ, Martina HREJSEMNOU a Michaela VACKOVÁ. 2014. *Školní poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 258 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4502-2
18. KRAHULCOVÁ, Beáta. 2014. *Komunikační systémy sluchově postižených*. Praha: Beakra, 375 s. ISBN 978-80-903863-2-7
19. KROUPOVÁ, Kateřina. 2016. *Slovník speciálněpedagogické terminologie: vybrané pojmy*. Praha: Grada, 326 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5264-8
20. KUCHAROVÁ, L. (ed.) 2005. *Jazyk neslyšících: Co víme, co nevíme a co bychom měli vědět o českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK
21. LANGER, Jiří. 2013. *Úvod do pedagogiky osob se sluchovým postižením* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3745-3
22. LANGER, Jiří a Eva SOURALOVÁ. 2013. *Výchova a vzdělávání osob se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 113 s. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3701-9
23. LANGER, Jiří. 2013. *Základy surdopedie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3702-6
24. LANGER, J.; KUČERA, P. *Komunikace s osobami se sluchovým postižením*. In: LUDÍKOVÁ, L.; KOZÁKOVÁ, Z. a kol. *Specifika komunikace s osobami se speciálními vzdělávacími potřebami*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012, s. 37–53. ISBN 978-80-244-3094-2.
25. LEJSKA, M. 2003. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, ISBN 80-7315-038-7

26. LEONHARDT, Annette. 2001. Úvod do pedagogiky sluchovo postihnutých: so 44 obrázkami, 15 tabuľkami a 77 cvičeniami. Bratislava: Sapiaientia, ISBN 80-967180-8-8
27. LUDÍKOVÁ, Libuše. 2011. *Výstupy edukace žáků se speciálními potřebami ve vazbě na jejich pracovní uplatnění*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2938-0.
28. LUDÍKOVÁ, Libuše. 2015. *Netradiční pohledy na kvalitu života osob se speciálními potřebami*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Monografie. ISBN 978-80-244-4869-5.
29. MACUROVÁ, A. 2001. Poznáváme český znakový jazyk. Speciální pedagogika 11, č. 2, s. 69-75. ISSN 1211-2720
30. MACHOVÁ, Pavla. 2015. *Specifika cizojazyčného vzdělávání žáků se sluchovým postižením na střední škole*. Hradec Králové: Gaudeamus, 213 s. Recenzované monografie, 68. ISBN 978-80-7435-613-1
31. MUKNŠNÁBLOVÁ, Martina. 2014. *Péče o dítě s postižením sluchu*. Praha: Grada Publishing, 128 s. Sestra. ISBN 978-80-247-5034-7
32. NORTHERN, Jerry a Marion P. DOWNS. 2014. *Hearing in Children*. Plural Publishing Inc; Sixth edition. 720 s. ISBN 978-1597563925.
33. OPATŘILOVÁ, D., PROCHÁZKOVÁ, L. 2011. Předprofesní a profesní příprava jedinců se zdravotním postižením. Brno: Masarykova univerzita, 159 s. ISBN 9788021055360.
34. POTMĚŠIL, Miloň. 2003. *Čtení k surdopedii*. Olomouc: Univerzita Palackého, 217 s. Učebnice. ISBN 80-244-0766-3
35. POTMĚŠIL, Miloň. 2007. *Sluchové postižení a sebereflexe*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 197 s. ISBN 9788024613000
36. POTMĚŠIL, M., Liu, S. 2015. *Family issues in special education*. VUP: Olomouc, 2015. ISBN 978-80-244-4433-8
37. PROCHÁZKOVÁ, Lucie. 2015. *Možnosti pracovního uplatnění lidí s postižením - současné trendy v České republice a v zahraničí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 195 s. ISBN 978-80-210-8135-2.

38. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2003. *Pedagogický slovník*. Portál, 322 s. ISBN 9788071787723.
39. PUGNEROVÁ, M. 2006. Profesionální orientace. Olomouc: vydavatelství UP Olomouc. ISBN 80-244-1198-9. Neprodejná publikace
40. RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. 2003. Speciální pedagogika. Olomouc: Nakladatelství Univerzity Palackého, ISBN 80-244-0646-2
41. RŮŽIČKOVÁ, Kamila a Jitka VÍTOVÁ. 2014. *Vybrané kapitoly z tyflopédie a surdopedie nejen pro speciální pedagogy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 146 s. ISBN 978-80-7435-424-3
42. SKÁKALOVÁ, Tereza. 2014. *Dítě se sluchovým postižením*. Hradec Králové: Gaudeamus, 81 stran, [1] strana obrazových příloh. ISBN 978-80-7435-502-8
43. SKÁKALOVÁ, Tereza. 2016. *Sluchová vada a její sociální dopady v dospělém věku*. Hradec Králové: Gaudeamus, 287 s. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-628-5
44. SLAVÍK, M. a kol. 2012. Vysokoškolská pedagogika: Pro odborné vzdělávání. Praha: Grada. ISBN 9788024780740.
45. SOURALOVÁ, Eva a Jiří LANGER. 2005. *Surdopedie: studijní opora pro kombinované studium*. Olomouc: Univerzita Palackého, 46 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1084-2
46. SOURALOVÁ, Eva. 2005. *Surdopedie I: studijní opora pro kombinované studium: povinný studijní materiál pro obor Speciální pedagogika předškolního věku*. Olomouc: Univerzita Palackého, 54 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1007-9
47. SOURALOVÁ, Eva. 2005. *Surdopedie II: studijní opora pro kombinované studium: povinný studijní materiál pro obor Speciální pedagogika předškolního věku*. Olomouc: Univerzita Palackého, 45 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1008-7
48. STRNADOVÁ, Věra. 1995. *Jaké je to neslyšet: Doplnková četba pro studenty speciální pedagogiky*. Liberec: Česká unie neslyšících, ISBN (brož.)

49. ŠIMEK, Milan. 2010. Podpora zaměstnatelnosti znevýhodněných skupin obyvatel v České republice: nové přístupy a jejich efekty. Brno: Institut vzdělávání Sokrates. ISBN 978- 80-86572-66-6.
50. ŠLAPÁK, I., FLORIÁNOVÁ, P. 1999. Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie. Brno: Paido, ISBN 80-85931-67-2
51. TARCSIOVÁ, D. 2008. *Pedagogika sluchovo postihnutých*. Bratislava : UK PdF, 2008. 98 s. ISBN 978-80-89113-52-1
52. VALENTA, M. a kol. 2014. *Přehled speciální pedagogiky*. Praha: Portál, 269 s. ISBN 978-80-262-0602-6.
53. VENDEL, Štefan. 2008. *Kariérní poradenství*. Grada, 224 s. ISBN 978-80-247-1731-9.
54. VITÁSKOVÁ, Kateřina. 2015. *Vybrané odchylky a narušení komunikační schopnosti se zaměřením na specifika logopedické a surdopedické diagnostiky a intervence*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 201 s. Monografie. ISBN 978-80-244-4908-1

LEGISLATIVA

Vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných

Vyhláška č. 197/2016 Sb. poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách

Zákoník práce č. 262/2006 Sb.

Zákon č. 384/2008 Sb. o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob

Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti

Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, § 69

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, § 75

INTERNETOVÉ ZDROJE

Centrum pro dětský sluch Tamtam Praha [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://www.detskysluch.cz/>

Divadelní fakulta Janáčkova akademie múzických umění v Brně [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://difa.jamu.cz/>

Gymnázium, Střední odborná škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené, Praha 2, Ječná 27 [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://www.jecna27.cz>

Integrovaný portál MPSV [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/>

Kavárna u Žambocha [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://www.moravskakavarnaneslysicich.cz/>

Mateřská škola, Základní škola a Střední škola pro sluchově postižené, České Budějovice, Riegrova 1 [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://www.sluchpostcb.cz/>

Mateřská škola, Základní škola a Střední škola Gellnerka Brno [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://www.ssbrno.cz/>

MŠ, ZŠ a SŠ pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://www.val-mez.cz/>

Národní rada osob se zdravotním postižením [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://www.praceprozp.cz/>

První krok [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://www.prvnikrok.cz/>

Revue pro sociální politiku a výzkum [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/>

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://www.skolaholeckova.cz/>

Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené, Olomouc, Kosmonautů 4 [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://www.sluch-ol.cz/>

Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené, Praha 5, Výmolova 169 [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://www.sksp.org/>

Střední škola pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://www.val-mez.cz/indexss.php>

Tichý svět [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://www.tichysvet.cz/>

Ústav českého jazyka a teorie komunikace FF UK [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <http://old.ucjtk.ff.cuni.cz/>

Vyšší odborná škola, Střední škola, Základní škola a Mateřská škola Hradec Králové [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://neslhc.com/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Podrobný seznam středních škol pro osoby se sluchovým postižením v ČR

Příloha č. 2: Seznam jednotlivých studijních oborů určených pro studenty se sluchovým postižením

Příloha č. 3: Seznam poradenských pracovišť a center pro studenty se SVP při vysokých školách

Příloha č. 4: Dotazník

Příloha č. 1: Podrobný seznam středních škol pro osoby se sluchovým postižením v ČR

Město	Název školy	Adresa a internetové stránky
Praha 5, Smíchov	Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené Holečkova	Holečkova 4, Praha 5 –Smíchov, 155 00 web: http://www.skolaholeckova.cz
Praha 5, Radlice	Střední škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené	Výmolova 169, Praha 5 –Radlice, 150 00 web: http://www.vymolova.cz
Praha 2	Gymnázium, Střední odborná škola, Základní škola a Mateřská škola pro sluchově postižené	Ječná 27, Praha 2, 120 00 web: http://www.jecna27.cz
České Budějovice	MŠ, ZŠ a SŠ pro sluchově postižené České Budějovice	Riegrova 1, 370 01 České Budějovice web: http://www.sluchpostcb.cz/
Hradec Králové	Vyšší odborná škola, Střední škola, Základní škola a Mateřská škola	Štefánikova 549, 500 11 Hradec Králové web: http://neslhc.com/
Olomouc	Střední škola, základní škola a mateřská škola pro sluchově postižené	Kosmonautů 4, 779 00 Olomouc web: http://www.sluch-ol.cz/sluch-ol/www.sluch-ol.cz/index.html
Valašské Meziříčí	Mateřská škola, základní škola a střední škola pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí	Vsetínská 454, 757 14 Valašské Meziříčí web: http://www.val-mez.cz/
Brno	Střední škola pro sluchově postižené Brno	Gellnerova 1, 637 00 Brno –Jundrov web: http://www.ssbrno.cz Dvorského 17, 772 00

Příloha č. 2: Seznam jednotlivých studijních oborů určených pro studenty se sluchovým postižením

Název oboru	Město	Ukončení oboru
Asistent zubního technika	Praha 5, Radlice	Maturita
Cukrář	Hradec Králové,	Výuční list
Cukrář - výroba	Praha 5, Holečkova	Výuční list
Cukrářské práce	Praha 5, Holečkova	Výuční list
Čalouník	Praha 5, Holečkova	Závěrečná zkouška
Elektrikář	Valašské Meziříčí	Výuční list
Gastronomie	Praha 5, Holečkova	Maturita
Gymnázium	Praha 2, Ječná	Maturita
Hotelnictví	Praha 5, Holečkova	Maturita
Informační služby	Praha 2, Ječná	Maturita
Informační technologie	Brno	Maturita
Krejčí	Praha 5, Holečkova	Závěrečná zkouška
Kuchař - Číšník	Praha 5, Holečkova, Hradec Králové	Závěrečná zkouška
Kuchařské práce	Praha 5, Holečkova	Výuční list
Malířské a natěračské práce	Praha 5, Holečkova	Výuční list
Malíř a lakýrník	Praha 5, Holečkova	Závěrečná zkouška
Mechanik elektrotechnik	Valašské Meziříčí	Maturita (nástavba)
Nábytkářská a dřevařská výroba	Hradec Králové	Maturita (nástavba)
Operátor skladování	Brno	Učňovská zkouška
Pekař	Praha 5, Holečkova	Závěrečná zkouška
Počítačové systémy a aplikovaná elektrotechnika	Valašské Meziříčí	Maturita
Podlahářské práce	Brno	Výuční list
Podnikání	Praha 5, Holečkova, Hradec Králové	Maturita
Potravinářská výroba	Hradec Králové	Výuční list
Prodavačské práce	Brno	Výuční list
Předškolní a mimoškolní pedagogika	Hradec Králové	Maturita
Reprodukční grafik	Hradec Králové	Maturita

pro média		
Sklenářské práce	České Budějovice	Výuční list
Stravovací a ubytovací služby	Hradec Králové	Závěrečná zkouška
Strojní mechanik	Holečkova 5, Praha	Závěrečná zkouška
Šití oděvů	Holečkova 5, Praha	Výuční list
Tlumočnictví českého znakového jazyka	Hradec Králové	
Truhlář	Hradec Králové	Závěrečná zkouška
Truhlářské a čalounické práce	Praha 5, Holečkova	Výuční list
Umělecký truhlář a řezbář	Hradec Králové	Závěrečná zkouška
Zahradnictví	Valašské Meziříčí	Maturita
Zahradník/zahradnice	Valašské Meziříčí	Výuční list

Příloha č. 3: Seznam poradenských pracovišť a center pro studenty se SVP při vysokých školách

Název	Název školy vysoké nebo univerzity	Internetový odkaz
Středisko Augustin	Univerzita Hradec Králové	https://www.uhk.cz/cs-CZ/UHK/Centralni-pracoviste/Poradenske-centrum/Augustin
Akademická poradna APUPA	Univerzita Pardubice	http://projekty.upce.cz/handicap/apupa.html
Informačně poradenské centrum Univerzity Karlovy	Karlova Univerzita	http://www.cuni.cz/UK-60.html
Centrum podpory studentů se specifickými potřebami	Univerzita Palackého	http://www.cps.upol.cz/
Středisko Teiresiás	Masarykova univerzita	http://www.teiresias.muni.cz/
Středisko pro podporu studentů se specifickými potřebami ELSA	ČVUT v Praze	http://www.elsa.cvut.cz/
Centrum Slunečnice	Technická univerzita v Ostravě	http://slunecnice-ekf.vsb.cz/aktuality/14/
Středisko handicapovaných studentů (SHS)	Vysoká škola ekonomická v Praze	http://shs.vse.cz/shs/
Centrum Pyramida	Ostravská univerzita	http://pyramida.osu.cz/
Akademická poradna a Centrum podpory	Technická univerzita v Liberci	http://apc.tul.cz/
Program Škola bez bariér	Metropolitní univerzita Praha	http://www.mup.cz/o-studiu/skola-bez-barier/
Institut vzdělávání a poradenství	Česká zemědělská univerzita v Praze	https://www.ivp.czu.cz/cs/
Centrum podpory studentů se specifickými potřebami	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	http://www.jcu.cz/student/centrum-ssp
Poradenství a služby pro studenty se specifickými p.	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	http://www.utb.cz/chci

Příloha č. 4: Dotazník

DOTAZNÍK

Pracovní uplatnění osob se sluchovým postižením

Dobrý den, jmenuji se Eliška Uvírová a jsem studentkou oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ a speciální pedagogiky na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého, 5. ročník. V rámci své diplomové práce se chci zaměřit na možnosti, ale i problematiku pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením a potřebuji získat co nejvíce odpovědí. Budu ráda za váš čas věnovaný tomuto dotazníku, i za Vaši ochotu. Předem děkuji. Eliška Uvírová

1. Jaký komunikační systém preferujete při komunikaci v soukromém životě?

- mluvená řeč
- znakový jazyk
- prstová abeceda
- totální komunikace
- písemná forma jazyka

2. Jaký komunikační systém preferujete při komunikaci v práci?

- mluvená řeč
- znakový jazyk
- prstová abeceda
- totální komunikace
- písemná forma jazyka

3. Měl/a jste někdy v práci problémy při komunikaci se slyšícími kolegy? (pokud ano, rozepište jaké)

- ano
- ne

4. Jaký je stupeň Vašeho sluchového postižení?

- lehká nedoslýchavost
- středně těžká nedoslýchavost
- těžká nedoslýchavost
- zbytky sluchu

- úplná hluchota

5. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní
- střední odborné učiliště
- středoškolské s maturitou
- vysokoškolské

6. Pracujete právě? (pokud ano, napište kde/na jaké pracovní pozici)

- ano
- ne

7. Pokud právě pracujete, je Vaše pracovní pozice odpovídající Vašemu vzdělání?

- ano
- ne
- momentálně nepracuji

8. Jste spokojen/a ve svém zaměstnání?

- ano
- ne
- momentálně nepracuji

9. Jakou možnost jste využil/a při hledání zaměstnání?

- internet
- Úřad práce
- organizaci či agenturu pro osoby se SP
- kamarády
- inzerát v novinách
- jiné

10. Kolik jste vystřídal/a zaměstnání?

11. Byl/a byste ochotný/á si kvůli lepší pracovní pozici případně doplnit vzdělání?

- ano
- ne
- záleželo by na okolnostech – věk, délka studia, dostupnost školy apod.

- již ne (jsem v důchodu)

12. Setkal/a jste se někdy při hledání zaměstnání s tím, že by Vás odmítli kvůli sluchovému postižení? (pokud ano, doplňte, zda jste řešil/a tento problém dále)

- ano
- ne

13. Jaké je Vaše pohlaví?

- muž
- žena

14. Kde bydlíte? (stačí okres)

15. Jaký je Váš věk?

- 20 – 30 let
- 30 – 40 let
- 40 – 50 let
- 50 – 60 let
- 60 let a více

Děkuji za vyplnění a přeji hezký den ☺

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Eliška Uvírová
Katedra nebo ústav:	Ústav speciálně pedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Jiří Langer, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Možnosti pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením
Název v angličtině:	Job opportunities of people with hearing impairment
Anotace práce:	Diplomová práce se zaměřuje na problematiku a možnosti pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením v České republice, konkrétně v Moravskoslezském kraji. Teoretická část se zabývá terminologií sluchového postižení, klasifikací osob se sluchovým postižením, také klasifikací komunikačních systémů osob se sluchovým postižením a zejména se podrobně věnuje vzdělávání, profesní přípravě pro povolání i možnostem následného pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením. Praktická část zjišťuje možnosti pracovního uplatnění osob se sluchovým postižením a jejich spokojenost v práci.
Klíčová slova:	Pracovní uplatnění osob se sluchovým postižením, vzdělávání osob se sluchovým postižením, osoba se sluchovým postižením, sluchové postižení, vady sluchu, komunikační systémy, chráněná pracovní místa, pracovní rehabilitace
Anotace v angličtině:	The thesis focuses on the issues and possibilities of employment of people with hearing impairment in the Czech Republic, specifically in the Moravian-Silesian Region. The theoretical part deals with the terminology of hearing impairment, the classification of people with hearing impairment, the classification of communication systems of people with hearing impairment and in particular it deals with education, vocational training for the profession and possibilities of employment of people with hearing impairment. The practical part investigates the possibilities of employment of people with hearing impairment and their satisfaction at work.
Klíčová slova v angličtině:	Employment of people with hearing impairment, education of people with hearing impairment, person with hearing impairment, hearing impairment, hearing defects, communication systems, protected job, work rehabilitation

Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Podrobný seznam středních škol pro osoby se sluchovým postižením v ČR Příloha č. 2: Seznam jednotlivých studijních oborů určených pro studenty se sluchovým postižením Příloha č. 3: Seznam poradenských pracovišť a center pro studenty se SVP při vysokých školách Příloha č. 4: Dotazník
Rozsah práce:	93 stran
Jazyk práce:	Český